భగవద్గీత

అద్వైత దృష్టికోణం నుండి భగవద్గీతను వివరించండి.

1. అర్జున విషాద యోగం

భగవద్గీతలోని మొదటి అధ్యాయం, **"అర్జున విషాద యోగం"**, ఉపనిషత్తుల సారాంశమైన అద్వైత తత్వానికి ప్రత్యక్షంగా జ్ఞాన బోధ చేయకపోయినా, అది ఆ జ్ఞానానికి అవసరమైన **నేపథ్యాన్ని, మానసిక స్థితిని** సిద్ధం చేస్తుంది. అద్వైత దృష్టికోణం నుండి ఈ అధ్యాయాన్ని పరిశీలిస్తే, ఇది కేవలం ఒక యుద్ధ భూమి దృశ్యం కాదని, ప్రతి మానవుని అంతరంగంలో జరిగే సంఘర్షణకు ప్రతీక అని అర్థమవుతుంది.

భగవద్గీత మొదటి అధ్యాయం: అద్వైత పరమార్థం

1. **ధర్మక్షేత్రే కురుక్షేత్రే - అంతరంగ యుద్ధభూమి:** మొదటి అధ్యాయం 'ధర్మక్షేత్రే కురుక్షేత్రే' అనే పదాలతో ప్రారంభమవుతుంది. అద్వైతంలో, ఇది కేవలం భౌతికమైన యుద్ధభూమి కాదు, **ప్రతి మానవుని అంతరంగం.**
   - **కురుక్షేత్రం:** మనస్సు. ఇది నిరంతరం సంకల్ప-వికల్పాలతో, కోరికలు-భయాలతో, ద్వంద్వాలతో నిండి ఉంటుంది.
   - **ధర్మక్షేత్రం:** వివేకం, ధర్మం, మరియు సత్యం వైపు నడిపించే మార్గం. ఈ అధ్యాయం, ప్రతి వ్యక్తి తన జీవితంలో ఎదుర్కొనే **ధర్మ-అధర్మ సంఘర్షణకు, జ్ఞానం-అజ్ఞాన సంఘర్షణకు** ప్రతీక.
2. **అర్జునుడు - అజ్ఞానంతో కూడిన జీవాత్మ:** అర్జునుడు ఒక గొప్ప వీరుడు, జ్ఞానవంతుడు, కానీ యుద్ధభూమిలో బంధువులను చూసి మోహానికి, విషాదానికి లోనవుతాడు. అద్వైతంలో, **అర్జునుడు జీవాత్మకు ప్రతీక.** జీవాత్మ అజ్ఞానం వల్ల, తనను తాను శరీరం, మనస్సు, బంధుత్వాలు వంటి వాటితో తాదాత్మ్యం చేసుకుని, వాటి నాశనం (మరణం) లేదా నష్టం యొక్క భయంతో దుఃఖిస్తుంది. ఈ దుఃఖం, మోహం యొక్క **మాయ వల్ల కలిగిన భ్రమ.**
3. **కృష్ణుడు - అంతర్యామి అయిన పరమాత్మ/గురువు:** అర్జునుడి సారథి అయిన శ్రీకృష్ణుడు ఇక్కడ **అంతర్యామి అయిన పరమాత్మకు, లేదా జ్ఞానాన్ని ప్రసాదించే గురువుకు** ప్రతీక. జీవాత్మ (అర్జునుడు) అజ్ఞానంలో కూరుకుపోయినప్పుడు, పరమాత్మ (కృష్ణుడు) అంతర్గతంగా లేదా

గురువు రూపంలో మార్గనిర్దేశనం చేస్తాడు. కృష్ణుడు అర్జునుడిని యుద్ధం మధ్యలోకి తీసుకువెళ్లి, అక్కడ ఉన్న బంధువులను చూడమని చెప్పడం, జీవాత్మను దాని కర్మక్షేత్రంలో నిలబెట్టి, తన బంధాలను, అజ్ఞానాన్ని స్వయంగా చూసుకునేలా చేయడం వంటిది.

4. **బంధు మోహం - ఆత్మ విస్మృతి:** అర్జునుడు తన బంధువులను, గురువులను, స్నేహితులను యుద్ధంలో చంపడానికి నిరాకరించి, దుఃఖిస్తాడు. ఈ **బంధు మోహం** అద్వైతంలో **ఆత్మ విస్మృతికి, అనాత్మతో తాదాత్మ్యానికి** ప్రతీక. జీవాత్మ తన నిజ స్వరూపమైన ఆత్మను మర్చిపోయి, శరీరాన్ని, బంధువులను, సంపదను 'నావి'గా భావించి, వాటిని కోల్పోతానేమో అనే భయంతో దుఃఖిస్తుంది. ఈ దుఃఖానికి మూలం **అజ్ఞానం, అహంకారం మరియు మమకారం.**
5. **విషాదం - జ్ఞానానికి మొదటి మెట్టు:** అర్జునుడి విషాదం కేవలం బలహీనత కాదు. అద్వైతంలో, **తీవ్రమైన దుఃఖం, వైరాగ్యం జ్ఞాన సాధనకు మొదటి మెట్టు.** జీవితంలో కష్టాలు, నిరాశలు ఎదురైనప్పుడే, జీవి వాటి మూలాన్ని, జీవిత పరమార్థాన్ని అన్వేషించడం ప్రారంభిస్తుంది. అర్జునుడి విషాదం లేకపోతే, భగవద్గీత బోధనే జరిగేది కాదు. ఇది జీవి తన ప్రాపంచిక బంధాల అశాశ్వతత్వాన్ని గుర్తించి, ఉన్నతమైన సత్యాన్ని తెలుసుకోవడానికి సిద్ధపడటాన్ని సూచిస్తుంది.
6. **"నా ధర్మం ఏంటి?" - అంతిమ సత్యాన్వేషణకు ఆరంభం:** అర్జునుడు "నా ధర్మం ఏంటి?", "నేను ఏమి చేయాలి?" అని ప్రశ్నిస్తాడు. ఈ ప్రశ్న అద్వైతంలో **అంతర్గత సత్యాన్వేషణకు, ఆత్మజ్ఞానం వైపు తొలి అడుగుకు** ప్రతీక. జీవి తనను తాను తెలుసుకోవడానికి, తన నిజమైన కర్తవ్యాన్ని, ఈ సృష్టిలో తన స్థానాన్ని అర్థం చేసుకోవడానికి సిద్ధంగా ఉందని ఇది సూచిస్తుంది.

<u>ముగింపు</u>

భగవద్గీత మొదటి అధ్యాయం, అద్వైత దృష్టికోణం నుండి, ప్రతి జీవి తన జీవితంలో ఎదుర్కొనే **అజ్ఞానం, మోహం, మరియు వాటి వల్ల కలిగే దుఃఖం** యొక్క స్థితిని చిత్రీకరిస్తుంది. ఇది ఒక అంతర్గత యుద్ధభూమిని, అక్కడ జీవాత్మ తన **అజ్ఞానం** అనే శత్రువులతో పోరాడటానికి సిద్ధపడటాన్ని చూపుతుంది. అర్జునుడి విషాదం అనేది ఈ అజ్ఞానం యొక్క పరిణామం, మరియు ఈ విషాదం నుండే **ఆత్మజ్ఞానాన్ని పొందేందుకు, తన నిజ స్వభావమైన బ్రహ్మ స్వరూపాన్ని తెలుసుకునేందుకు** శ్రీకృష్ణుడు (పరమాత్మ/గురువు) బోధించే జ్ఞాన మార్గం (మిగిలిన అధ్యాయాలు) ప్రారంభమవుతుంది. మొదటి

అధ్యాయం, అద్వైత జ్ఞానానికి పునాది వేస్తూ, ఆ జ్ఞానం ఎందుకు అవసరం, దాని అవసరాన్ని జీవి ఎప్పుడు అనుభూతి చెందుతుందో స్పష్టం చేస్తుంది.

2.సాంఖ్య యోగం

భగవద్గీతలోని రెండవ అధ్యాయం, '**సాంఖ్య యోగం**', మొత్తం గీతకు, మరియు అద్వైత వేదాంతానికి పునాది. ఇది శ్రీకృష్ణుడు అర్జునుడికి ఉపదేశించిన **ఆత్మజ్ఞానం, కర్తవ్య నిష్ఠ మరియు స్థితప్రజ్ఞ లక్షణాలను** వివరిస్తుంది.

భగవద్గీత రెండవ అధ్యాయం: అద్వైత పరమార్థం

రెండవ అధ్యాయం అర్జునుడి విషాదం మరియు మోహాన్ని తొలగించడానికి శ్రీకృష్ణుడు జ్ఞాన ప్రకాశాన్ని ప్రసాదించిన మొట్టమొదటి సందర్భం. ఇది అద్వైత వేదాంతంలోని కీలక భావనలను సులభంగా అర్థమయ్యేలా వివరిస్తుంది.

1. ఆత్మ నిత్యత్వం - శరీరం అశాశ్వతం:

అర్జునుడి విషాదానికి ప్రధాన కారణం తన బంధువులు, గురువులు చనిపోతారనే భయం, దాని వల్ల కలిగే పాపం. దీనికి సమాధానంగా శ్రీకృష్ణుడు మొట్టమొదట **ఆత్మ యొక్క నిత్యత్వాన్ని**, **శరీరం యొక్క అశాశ్వతత్వాన్ని** బోధిస్తాడు.

- **ఆత్మ అమరం:** అద్వైతంలో, **ఆత్మ అనేది పుట్టుక లేనిది, మరణం లేనిది, నశించనిది, మార్పు లేనిది, నిత్యమైనది, శాశ్వతమైనది.** ఇది ఏ ఆయుధంతోనూ ఛేదించబడదు, అగ్నితో దహించబడదు, నీటితో తడపబడదు, గాలిచే ఎండిపోదు. ఇది సమస్తాన్ని వ్యాపించి ఉన్న బ్రహ్మ స్వరూపం.
- **శరీరం అశాశ్వతం:** మనం చూసే శరీరాలు, ప్రాపంచిక సంబంధాలు అన్నీ మార్పు చెందేవి, నశించేవి. ఒక వ్యక్తి పాత దుస్తులను వదిలేసి కొత్తవి ధరించినట్లు, ఆత్మ పాత శరీరాన్ని వదిలి కొత్త శరీరాన్ని ధరిస్తుంది. కాబట్టి, ఎవరినీ నిజంగా కోల్పోవడం అంటూ ఉండదు, కేవలం శరీరాలు మాత్రమే మారుతాయి.
- **పరమార్థం:** ఈ బోధన జీవులను **శరీర తాదాత్మ్యం** నుండి విడదీసి, తమ నిజ స్వరూపమైన **ఆత్మ**ను తెలుసుకోవడానికి పునాది వేస్తుంది. దుఃఖానికి కారణం ఆత్మ లేదా నేను

అశాశ్వతమైన శరీరం అని భ్రమ పడటమే. ఆత్మ లేదా నేను నిత్యమని తెలుసుకున్నప్పుడు, చావు భయం, బంధువులను కోల్పోతామనే బాధ అన్నీ తొలగిపోతాయి.

2. స్వరూప జ్ఞానం - బ్రహ్మ ఏకత్వం:

ఆత్మ నిత్యమని చెప్పిన తర్వాత, శ్రీకృష్ణుడు ఆ ఆత్మ యొక్క నిజ స్వరూపాన్ని, అది బ్రహ్మం నుండి వేరు కాదని బోధిస్తాడు.

- **అన్నీ ఆత్మయే:** సమస్త జీవులలో ఉన్న ఆత్మ ఒక్కటే. అది విభజింపబడదు, వేరు కాదు. ప్రతి జీవిలోని చైతన్యమే ఆ బ్రహ్మం.
- **నిరాకార, నిర్గుణ బ్రహ్మం:** ఆత్మ నిరాకారం, నిర్గుణం. దానిని ఇంద్రియాలతో చూడలేము, మనస్సుతో గ్రహించలేము. అది కేవలం అనుభవంతోనే తెలుస్తుంది.
- **పరమార్థం:** ఈ బోధన **జీవబ్రహ్మైక్యాన్ని** ఉద్ఘాటిస్తుంది. 'అహం బ్రహ్మాస్మి' (నేను బ్రహ్మం) అనే సత్యాన్ని తెలుసుకోవడానికి ఇది ప్రాథమిక జ్ఞానం. ప్రపంచంలో కనిపించే అనేకత్వం అంతా మాయ వల్ల కలిగిన భ్రమ అని, అంతిమ సత్యం ఏకమే అని ఈ అధ్యాయం స్పష్టం చేస్తుంది.

3. కర్మఫల త్యాగం - నిష్కామ కర్మ:

ఆత్మజ్ఞానం పొందిన తర్వాత జీవి ఎలా జీవించాలో శ్రీకృష్ణుడు **కర్మఫల త్యాగం** ద్వారా వివరిస్తాడు.

- **కర్మ చేయాలి, ఫలం ఆశించకూడదు:** ఈ ప్రపంచంలో జీవించినంత కాలం కర్మలు చేయక తప్పదు. అయితే, ఆ కర్మల పట్ల, వాటి ఫలితాల పట్ల **ఆసక్తిని, మమకారాన్ని** వదిలిపేయాలి. కర్మలను కేవలం కర్తవ్యంగా, ఈశ్వరాజ్ఞగా భావించి చేయాలి.
- **సమత్వ బుద్ధి:** విజయం, అపజయం, సుఖం, దుఃఖం, లాభం, నష్టం వంటి ద్వంద్వాలను **సమంగా చూడాలి**. ఇవి కర్మల వల్ల కలిగే సహజ ఫలితాలు, ఆత్మకు సంబంధించినవి కావు.
- **పరమార్థం:** నిష్కామ కర్మ అనేది **అహంకారాన్ని తగ్గించడానికి, మమకారాన్ని తొలగించడానికి** అత్యంత ముఖ్యమైన సాధనం. కర్మఫలాన్ని ఆశించకుండా కర్మ చేయడం ద్వారా, జీవి కర్మ బంధాల నుండి విముక్తి పొందుతాడు. ఇది జ్ఞానయోగం మరియు భక్తియోగం రెండింటికీ పునాది. ఎందుకంటే, కర్మఫల త్యాగం ద్వారానే చిత్తశుద్ధి కలిగి, ఆత్మజ్ఞానానికి మార్గం సుగమం అవుతుంది.

4. స్థితప్రజ్ఞ లక్షణాలు:

రెండవ అధ్యాయం చివరలో **స్థితప్రజ్ఞుడి (స్థిరమైన బుద్ధి కలవాడి)** లక్షణాలను శ్రీకృష్ణుడు వివరిస్తాడు. ఇది అద్వైత జ్ఞానం పొందిన వ్యక్తి యొక్క ఆచరణాత్మక స్థితి.

- **మనం శాంతంగా ఉంటేనే:** స్థితప్రజ్ఞుడు అంటే సుఖదుఃఖాలకు చలించనివాడు, కోరికలు లేనివాడు, అన్ని ఇంద్రియాలను నియంత్రించినవాడు, క్రోధం, భయం, కోరికల నుండి విముక్తుడు.
- **బ్రహ్మంలో స్థిరపడటం:** ఇతడు తన మనస్సును పరమాత్మలో స్థిరపరచుకున్నవాడు, **'బ్రహ్మ నిర్వాణం' (బ్రహ్మానందం/మోక్షం)** పొందినవాడు.
- **పరమార్థం:** స్థితప్రజ్ఞుడు అనేది **జీవన్ముక్తుడికి (జీవిస్తూనే ముక్తి పొందినవాడికి)** ప్రతీక. ఇది అద్వైత జ్ఞానం యొక్క అంతిమ ప్రయోజనం. ఆత్మను తెలుసుకున్న వ్యక్తి ఎలా ఉంటాడో, ఎలా వ్యవహరిస్తాడో ఈ లక్షణాలు వివరిస్తాయి. ఇది జ్ఞానాన్ని కేవలం సిద్ధాంతపరంగా తెలుసుకోవడం కాకుండా, **అనుభవపూర్వకంగా జీవించడాన్ని** సూచిస్తుంది.

ముగింపు

భగవద్గీత రెండవ అధ్యాయం అద్వైత వేదాంతానికి ఒక చిన్న ఉపనిషత్తు వంటిది. ఇది **ఆత్మ నిత్యత్వాన్ని**, **శరీరం అశాశ్వతత్వాన్ని**, **జీవబ్రహ్మైక్యాన్ని** స్పష్టంగా బోధిస్తుంది. అర్జునుడి దుఃఖాన్ని తొలగించడానికి శ్రీకృష్ణుడు చేసిన ఈ జ్ఞానోపదేశం, ప్రతి మానవుడు తన అజ్ఞానాన్ని, మోహాన్ని, బంధాలను తొలగించుకుని, తన నిజ స్వరూపమైన ఆత్మను తెలుసుకోవడం ద్వారా **నిత్య శాంతిని, ఆనందాన్ని మరియు మోక్షాన్ని** పొందవచ్చని తెలియజేస్తుంది. ఈ అధ్యాయం భగవద్గీతలోని తదుపరి జ్ఞాన, కర్మ, భక్తి యోగాలకు బలమైన పునాదిని వేస్తుంది.

3. కర్మయోగం

రెండవ అధ్యాయంలో ఆత్మజ్ఞానాన్ని, నిష్కామ కర్మను బోధించిన తర్వాత, మూడవ అధ్యాయం జ్ఞాన మార్గాన్ని అనుసరించేవారికి సైతం **కర్మ యొక్క ఆవశ్యకతను**, మరియు **అహంకారం లేకుండా కర్మలను ఎలా ఆచరించాలి** అనే దానిని వివరిస్తుంది.

భగవద్గీత మూడవ అధ్యాయం: అద్వైత పరమార్థం

రెండవ అధ్యాయంలో ఆత్మజ్ఞానం గురించి విన్న తర్వాత, "అయితే కర్మలు చేయకుండా జ్ఞాన మార్గంలో ఉండటమే కదా ఉత్తమం?" అని అర్జునుడు సందేహిస్తాడు. దీనికి సమాధానంగా శ్రీకృష్ణుడు కర్మ యొక్క అనివార్యతను, కర్మలు చేయడంలోనే మోక్ష మార్గం ఉందని బోధిస్తాడు.

1. కర్మ అనివార్యత - ప్రకృతి గుణాల ప్రభావం:

అద్వైతంలో, పరమాత్మ నిష్క్రియుడు, నిరాకారుడు. ఆత్మ కూడా నిష్క్రియమే. అయితే, జీవాత్మ శరీరంలో ఉన్నంత కాలం కర్మ చేయకుండా ఉండటం అసాధ్యం.

- **ప్రకృతి గుణాల ప్రభావం:** ప్రతి జీవి ప్రకృతి యొక్క త్రిగుణాల (సత్త్వం, రజస్సు, తమస్సు) ప్రభావానికి లోబడి ఉంటుంది. ఈ గుణాలు జీవిని నిరంతరం కర్మలు చేయడానికి ప్రేరేపిస్తాయి. శరీరంతో ఉంటూ కర్మలు పూర్తిగా వదిలివేయడం అసాధ్యం. కేవలం బాహ్యంగా కర్మలను వదిలేసి, అంతరంగంలో వాటి గురించే ఆలోచించడం, కోరికలు పెంచుకోవడం దంభమే అవుతుంది.
- **పరమార్థం:** దీని ద్వారా శ్రీకృష్ణుడు కర్మల నుండి పారిపోవడం పరిష్కారం కాదని బోధిస్తాడు. **బంధానికి కారణం కర్మ కాదు, కర్మల పట్ల ఉన్న ఆసక్తి, కర్తృత్వ అహంకారం మరియు ఫలాశ.** కర్మలు చేయకుండా ఉండటం ఆత్మజ్ఞానానికి మార్గం కాదు. జ్ఞానం అనేది కర్మలను వదిలేయడం కాదు, కర్మలను **సరియైన దృక్పథంతో** చేయడమే.

2. నిష్కామ కర్మ - బంధరహిత కర్మ:

కర్మలు చేయక తప్పదు కాబట్టి, వాటిని బంధం కలిగించకుండా ఎలా చేయాలి అనే దానికి **నిష్కామ కర్మ** సిద్ధాంతం ప్రధానం.

- **ఫలాపేక్ష లేని కర్మ:** అద్వైతంలో, కర్మలు చేయాలి, కానీ వాటి ఫలితాలను ఆశించకూడదు. ఫలితం ఈశ్వరాధీనం అని, తన కర్తవ్యాన్ని మాత్రమే తాను నిర్వర్తించాలి అని భావించాలి. ఇది అహంకారాన్ని తగ్గిస్తుంది, ఎందుకంటే 'నేను చేస్తున్నాను, నాకు ఫలం కావాలి' అనే భావన ఉండదు.
- **యజ్ఞ భావన:** కర్మలను **యజ్ఞం** వలె చేయమని శ్రీకృష్ణుడు బోధిస్తాడు. ఇక్కడ యజ్ఞం అంటే బాహ్యమైన అగ్నిహోత్రం కాదు, **ప్రతి కర్మను పరమాత్మకు అర్పణగా భావించడం.** తద్వారా ఆ కర్మ బంధాన్ని కలిగించదు. ఇది స్వార్థరహిత సేవకు, లోకకళ్యాణానికి సంబంధించినది.

- **పరమార్థం:** నిష్కామ కర్మ ద్వారా జీవి **చిత్తశుద్ధిని** పొందుతాడు. చిత్తశుద్ధి జ్ఞానానికి అత్యంత అవసరం. అద్దం శుభ్రంగా ఉంటేనే ప్రతిబింబం స్పష్టంగా కనిపిస్తుంది, అలాగే మనస్సు శుద్ధంగా ఉంటేనే ఆత్మజ్ఞానం ప్రకాశిస్తుంది. కర్మల ద్వారా ఏర్పడే వాసనలను, అహంకారాన్ని తొలగించి, **ఆత్మలో స్థిరపడటానికి** నిష్కామ కర్మ ఒక శక్తివంతమైన సాధనం.

3. జ్ఞాని కర్మ - లోక సంగ్రహం:

జ్ఞానాన్ని పొందిన వ్యక్తి కూడా కర్మలు చేయాలా అనే సందేహానికి శ్రీకృష్ణుడు సమాధానమిస్తాడు.

- **లోక సంగ్రహార్థం కర్మ:** జ్ఞాని అయిన వ్యక్తి కూడా కర్మలు చేయాలి, కానీ అవి అతడిని బంధించవు. అతడు **లోక కళ్యాణం కోసం, ఇతరులకు ఆదర్శంగా నిలవడం కోసం** కర్మలు చేస్తాడు. సూర్యుడు, చంద్రుడు, గాలి వంటివి తమ పనిని నిరంతరం చేస్తున్నట్లే, జ్ఞాని కూడా తన ధర్మాన్ని నిర్వర్తిస్తాడు.
- **అహంకార రహిత కర్తృత్వం:** జ్ఞాని తనకు కర్తృత్వం లేదని తెలుసుకుంటాడు. ప్రకృతి గుణాలే కర్మలను చేస్తాయని, తాను కేవలం ఆత్మ స్వరూపాన్ని, దానికి కర్మ అంటదని భావిస్తాడు. 'నేను చేస్తున్నాను' అనే అహంకారం ఉండదు.
- **పరమార్థం:** ఇది **అద్వైతంలో జ్ఞానాన్ని ఆచరణలో పెట్టడం.** జ్ఞానం అనేది కేవలం పుస్తక జ్ఞానం కాదు, అది జీవితంలో ప్రతి అణువునా ప్రతిబింబించాలి. జ్ఞాని కర్మలు చేస్తూనే, వాటి ఫలాల నుండి, బంధాల నుండి విముక్తుడై ఉంటాడు. ఇది జీవబ్రహ్మైక్య స్థితిని అనుభవపూర్వకంగా జీవించడం.

4. కామ-క్రోధాలు - జ్ఞానానికి శత్రువులు:

చివరికి, కృష్ణుడు జ్ఞాన మార్గంలో ఎదురయ్యే అతి పెద్ద అడ్డంకులను వివరిస్తాడు: **కామం (కోరిక) మరియు క్రోధం (కోపం).**

- **అజ్ఞాన సంజనితములు:** ఇవి రజోగుణం నుండి పుడతాయి మరియు జీవిని పాప కర్మలు చేయడానికి ప్రేరేపిస్తాయి. జ్ఞానాన్ని కప్పివేసే ప్రధాన శత్రువులు ఇవే.
- **పరమార్థం:** అద్వైతంలో, కామ-క్రోధాలు **అజ్ఞానం వల్ల కలిగేవి.** నిజమైన ఆత్మకు కోరికలు, కోపం ఉండవు. శరీరం, మనస్సులకు తాదాత్మ్యం చెందడం వల్లనే ఇవి పుడతాయి. ఈ శత్రువులను నియంత్రించకపోతే, జ్ఞానం ప్రకాశించదు. అందుకే ఇంద్రియాలను, మనస్సును, బుద్ధిని నియంత్రించి, ఆత్మజ్ఞానంలో స్థిరపడమని బోధిస్తాడు.

ముగింపు

భగవద్గీత మూడవ అధ్యాయం, అద్వైత దృష్టికోణం నుండి, **కర్మలు చేస్తూనే మోక్షాన్ని ఎలా పొందాలి** అనేదానికి మార్గనిర్దేశనం చేస్తుంది. ఇది కర్మల నుండి పారిపోవడం కాదని, వాటిని **నిష్కామంగా, అహంకారం లేకుండా, యజ్ఞ భావనతో** చేయాలని బోధిస్తుంది. ఈ విధంగా కర్మలు చేయడం ద్వారా, **చిత్తశుద్ధి** కలిగి, జ్ఞానానికి అడ్డంకులైన కామ-క్రోధాలను జయించి, అంతిమంగా **జీవబ్రహ్మైక్య స్థితిని** సాధించవచ్చని ఈ అధ్యాయం యొక్క పరమార్థం. కర్మలు బాహ్యంగా జరిగినా, వాటి పట్ల అంతర్గత వైరాగ్యమే నిజమైన జ్ఞానానికి సోపానం.

4. జ్ఞానకర్మ సన్యాస యోగం

ఈ అధ్యాయం కర్మయోగం నుండి జ్ఞానయోగంలోకి ఒక కీలకమైన పరివర్తనను సూచిస్తుంది, జ్ఞానంతో కూడిన కర్మను, మరియు **అవతార రహస్యాన్ని** అద్వైతపరంగా వివరిస్తుంది.

భగవద్గీత నాల్గవ అధ్యాయం: అద్వైత పరమార్థం

రెండవ అధ్యాయంలో ఆత్మ నిత్యత్వాన్ని, మూడవ అధ్యాయంలో నిష్కామ కర్మను బోధించిన తర్వాత, నాలుగవ అధ్యాయం **జ్ఞానం యొక్క ప్రాముఖ్యతను**, అది కర్మలను ఎలా ప్రభావితం చేస్తుందో వివరిస్తుంది. ఇది కర్మలను చేస్తూనే వాటి బంధాల నుండి విముక్తి పొందడానికి **జ్ఞానమే మార్గం** అని స్పష్టం చేస్తుంది.

1. జ్ఞానం యొక్క పురాతనత్వం మరియు అవతార రహస్యం:

శ్రీకృష్ణుడు ఈ జ్ఞానాన్ని తాను మొదట వైవస్వతునికి (సూర్య భగవానునికి) ఉపదేశించానని, సూర్యుడు దానిని మనువుకు, మరియు మనువు ఇక్ష్వాకుడికి అందించాడని, ఈ విధంగా ఒక గురుపరంపర ఏర్పడిందని పేర్కొంటాడు. అయితే, కాలక్రమేణా ఇది నశించిపోయిందని, అందుకే తాను మళ్ళీ అర్జునుడికి బోధిస్తున్నానని పేర్కొంటాడు. ఇది వినగానే అర్జునుడు, "మీరు ఇటీవల పుట్టారు, కానీ మీకు మనువు పూర్వీకుడు కదా, మీరెలా బోధించారు?" అని ప్రశ్నిస్తాడు. దీనికి సమాధానంగా కృష్ణుడు **అవతార రహస్యాన్ని** వివరిస్తాడు.

- **ఆత్మ నిత్యత్వం:** అద్వైతంలో, **పరమాత్మ నిత్యుడు, అనాది, అంతం లేనివాడు.** కృష్ణుడు కేవలం ఒక వ్యక్తి కాదు, ఆ పరబ్రహ్మ స్వరూపమే. అందుకే, తాను అనేక జన్మలు తీసుకున్నప్పటికీ,

తాను జన్మించనివాడినని, నాశనం లేనివాడినని చెబుతాడు. ఇది ఆత్మ యొక్క నిత్యత్వానికి, నిర్గుణత్వానికి, మరియు జనన మరణాలకు అతీతమైన స్వరూపానికి నిదర్శనం.

- **ధర్మ సంస్థాపన - అజ్ఞాన నాశనం:** అవతార రహస్యం అంటే, **ధర్మం క్షీణించి అధర్మం ప్రబలినప్పుడు పరమాత్మ అవతరిస్తాడు**. అద్వైతపరంగా, ఇక్కడ **ధర్మం అంటే ఆత్మజ్ఞానం, అధర్మం అంటే అజ్ఞానం**. లోకంలో అజ్ఞానం ప్రబలినప్పుడు, జీవులు తమ నిజ స్వరూపాన్ని మర్చిపోయి కష్టాల్లో కూరుకుపోయినప్పుడు, **పరమాత్మ జ్ఞాన రూపాన్ని ధరించి, గురువు రూపంలో వచ్చి, అజ్ఞానాన్ని నాశనం చేసి, ధర్మాన్ని (ఆత్మజ్ఞానాన్ని) పునఃస్థాపిస్తాడు**. దుష్టుల సంహారం అంటే, జీవుల మనస్సులోని అజ్ఞానం, అహంకారం, కామ-క్రోధాలు వంటి దుష్ట గుణాలను నాశనం చేయడం.
- **పరమార్థం:** కృష్ణుడు స్వయంగా పరబ్రహ్మ స్వరూపుడు కాబట్టి, ఆయనకు జన్మలు లేవు. ఆయన కేవలం మాయాశక్తితో మానవ రూపాన్ని ధరించి, లోకానికి జ్ఞానాన్ని బోధించడానికి వస్తాడు. ఈ అవతార రహస్యం ద్వారా, అద్వైతం **ఆత్మ యొక్క అనాదిత్వాన్ని, మరియు జ్ఞాన ప్రకాశాన్ని** నొక్కి చెబుతుంది.

2. జ్ఞానంతో కూడిన కర్మ - కర్మ సన్యాసం:

ఈ అధ్యాయం కర్మలను చేస్తూనే కర్మ బంధాల నుండి ఎలా విముక్తి పొందవచ్చో వివరిస్తుంది, జ్ఞానం యొక్క పాత్రను స్పష్టం చేస్తుంది.

- **కర్మ అకర్మ, అకర్మ కర్మ:** శ్రీకృష్ణుడు కర్మ, అకర్మ, వికర్మల గురించి చెబుతాడు. **జ్ఞానంతో కూడిన కర్మ అకర్మ అవుతుంది**. అంటే, బాహ్యంగా కర్మ చేసినప్పటికీ, అంతర్గతంగా "నేనే చేస్తున్నాను" అనే కర్తృత్వ అహంకారం లేకపోవడం వల్ల ఆ కర్మ అనేది బంధాన్ని కలిగించదు. అలాగే, కర్మ చేయకుండా ఉన్నా, అంతరంగంలో కోరికలు, అహంకారం ఉంటే అది కర్మ బంధాన్ని కలిగిస్తుంది (ఇక్కడ అకర్మ కాస్తా కర్మగా మారుతుంది).
- కర్మలో అకర్మా, అకర్మలో కర్మా చూడటమే జ్ఞానం. అకర్మ అంటే పరమాత్మ-స్వరూపం. కర్మ ఆచరిస్తున్నంత సేపూ, ఆత్మ స్వరూప దృష్టిని వదలకుండా ఆచరిస్తాడు, కాబట్టి కర్మలో అకర్మే అది. అలాగే ఆత్మ చైతన్యం అనే తెర మీదనే, ఈ కర్మాచరణమనే నాటకం అంతా జరుగుతున్నట్లు చూస్తాడు, కాబట్టి అకర్మలో కర్మ అవుతుంది అది.

- **కర్మఫల త్యాగం:** జ్ఞాని కర్మ ఫలాలను ఆశించడు. అతడు ఏ కర్మ చేసినా, అది పరమాత్మకు అర్పణగా భావిస్తాడు. తన దేహం, మనస్సు, బుద్ధి, ఇంద్రియాలు అన్నీ ప్రకృతి గుణాలచే కర్మలు చేస్తున్నాయని, తాను కేవలం నిష్క్రియమైన సాక్షిని అని తెలుసుకుంటాడు.
- **జ్ఞానాగ్ని దగ్ధ కర్మాణం:** జ్ఞానం అనే అగ్ని సమస్త కర్మల బంధాలను దహించివేస్తుందని శ్రీకృష్ణుడు అంటాడు. ఇది అద్వైతానికి కీలకమైన వాక్యం. నిష్కామమైన కర్మలను జ్ఞానమనే అగ్ని నిశ్శేషంగా కాల్చి వేస్తుంది. **జ్ఞానం వచ్చిన తర్వాత, గత కర్మలు, వాటి ఫలాలు జీవిని బాధింపవు**. అగ్ని కట్టెలను ఎలా దహిస్తుందో, అలాగే జ్ఞానం అనేది అజ్ఞానంతో కూడిన కర్మలను, వాటి వాసనలను దహించివేసి, జీవిని మోక్షానికి అర్హుడిని చేస్తుంది.
- **పరమార్థం:** అద్వైతంలో, **కర్మలు చేయడం ద్వారా మోక్షం రాదు, జ్ఞానం ద్వారానే మోక్షం.** అయితే, నిష్కామ కర్మ జ్ఞానానికి మార్గాన్ని సుగమం చేస్తుంది. జ్ఞానం వచ్చిన తర్వాత, కర్మలు బంధాన్ని కలిగించవు. జ్ఞాని అయిన వ్యక్తి కూడా లోకకళ్యాణం కోసం, ఇతరులకు మార్గదర్శనం చేయడానికి కర్మలు చేస్తాడు, కానీ అతడు వాటికి అతీతుడు. ఇది **కర్మలో అకర్మను చూడటం, అకర్మలో కర్మను చూడటం** అనే అద్వైత సిద్ధాంతాన్ని వివరిస్తుంది.

3. జ్ఞాన ప్రాముఖ్యత మరియు శ్రద్ధ:

శ్రీకృష్ణుడు జ్ఞానం పొందడానికి మార్గాలను, దాని ప్రాముఖ్యతను నొక్కి చెబుతాడు.

- **గురువును ఆశ్రయించడం:** జ్ఞానం కేవలం గ్రంథాల నుండి కాకుండా, గురువు ద్వారా ఉపదేశం పొందడం ద్వారానే లభిస్తుందని చెబుతాడు. గురువు ఆత్మ జ్ఞానాన్ని అనుభవపూర్వకంగా పొందినవాడై ఉండాలి.
- **శ్రద్ధా భక్తులు:** జ్ఞానాన్ని పొందాలంటే, **శ్రద్ధ, ఇంద్రియ నిగ్రహం, మరియు గురువు పట్ల భక్తి** అవసరం. శ్రద్ధ లేనివాడు జ్ఞానాన్ని పొందలేడు.
- **పరమార్థం:** అద్వైత జ్ఞానం అనేది కేవలం మేధోపరమైన అవగాహన కాదు, అది అనుభూతి. ఈ అనుభూతికి గురువు మార్గదర్శకత్వం, మరియు సాధకుడి సంపూర్ణ శ్రద్ధ అత్యవసరం. జ్ఞానం వచ్చినప్పుడు, సందేహాలు తొలగిపోతాయి, మరియు జీవి తన నిజ స్వరూపమైన బ్రహ్మంలో స్థిరపడతాడు.

ముగింపు

భగవద్గీత నాల్గవ అధ్యాయం, అద్వైత దృష్టికోణం నుండి, **జ్ఞానమే మోక్షానికి ప్రధాన మార్గం** అని స్పష్టం చేస్తుంది. ఇది **పరమాత్మ యొక్క అనాదిత్వాన్ని, జ్ఞాన రూపాన్ని ధరించి అవతరించే రహస్యాన్ని** వివరిస్తుంది. కర్మలు అనివార్యమైనప్పటికీ, **జ్ఞానంతో కూడిన నిష్కామ కర్మలు బంధాన్ని కలిగించవని, జ్ఞానాగ్ని సమస్త కర్మలను దహిస్తుందని** ఈ అధ్యాయం బోధిస్తుంది. అంతిమంగా, శ్రద్ధ, గురు సేవల ద్వారా పొందిన జ్ఞానంతో జీవి తన అజ్ఞానాన్ని, అహంకారాన్ని జయించి, తన నిజ స్వరూపమైన సచ్చిదానంద బ్రహ్మంలో స్థిరపడి, **శాశ్వతమైన విముక్తిని, ఆనందాన్ని** పొందుతాడని ఈ అధ్యాయం యొక్క పరమార్థం.

5. కర్మసన్యాస యోగం

ఈ అధ్యాయం కర్మ సన్యాసం (కర్మలను వదిలివేయడం) మరియు కర్మ యోగం (కర్మలను నిష్కామంగా చేయడం) మధ్య ఉన్న అయోమయాన్ని నివృత్తి చేసి, **జ్ఞానంతో కూడిన నిష్కామ కర్మయే నిజమైన సన్యాసం** అని అద్వైతపరంగా స్పష్టం చేస్తుంది.

భగవద్గీత అయిదవ అధ్యాయం: అద్వైత పరమార్థం

రెండవ, మూడవ మరియు నాల్గవ అధ్యాయాలలో కృష్ణుడు ఆత్మజ్ఞానం, నిష్కామ కర్మ మరియు జ్ఞాన ప్రాముఖ్యతను బోధించాడు. అయితే, అర్జునుడికి **కర్మలను వదిలివేయడం (సన్యాసం) మంచిదా, లేదా కర్మలు చేయడం (యోగం) మంచిదా** అనే సందేహం మిగిలి ఉంది. ఈ అధ్యాయం ఈ సందేహాన్ని నివృత్తి చేస్తుంది.

1. నిజమైన సన్యాసం - కర్మ త్యాగం కాదు, కర్తృత్వ త్యాగం:

అద్వైతంలో, సన్యాసం అంటే ప్రపంచాన్ని వదిలిపెట్టి అడవులకు వెళ్ళిపోవడం కాదు. అది **కర్మలను వదిలివేయడం కాదు, కర్మఫలాన్ని, మరియు కర్తృత్వ అహంకారాన్ని త్యజించడమే నిజమైన సన్యాసం.**

- **కర్మలు అనివార్యం:** శరీరంతో ఉన్నంత కాలం కర్మలు చేయక తప్పదు. శ్వాస తీసుకోవడం, చూడటం, వినడం వంటి దేహ ధర్మాలు కూడా కర్మలే. వీటిని వదిలివేయలేము.
- **బంధానికి కారణం కర్తృత్వం:** కర్మలను 'నేను చేస్తున్నాను' అనే అహంకారం, మరియు 'ఈ కర్మ వల్ల నాకు ఈ ఫలం కావాలి' అనే కోరికే బంధానికి కారణం.

- **పరమార్థం:** జ్ఞానంతో కూడిన వ్యక్తి, తన కర్మలను తన శరీర ధర్మంగా, లేదా ఈశ్వరాజ్ఞగా భావిస్తాడు. అతడు **'ప్రకృతి గుణాలే కర్మలను చేస్తున్నాయి, నేను ఆత్మను, నేను సాక్షిని, నేను అచలాన్ని, నేను నిరాకారాన్ని'** అని తెలుసుకుంటాడు. అగ్నిలో నీరు పడినప్పుడు అది ఆవిరైనట్లు, కర్మలను బ్రహ్మార్పణ బుద్ధితో చేసినప్పుడు అవి బంధాన్ని కలిగించవు. అందుకే కృష్ణుడు **"కర్మసన్యాసం కర్మయోగం, రెండూ మోక్షాన్నిస్తాయి, అయితే కర్మయోగం సులభమైనది"** అని అద్వైతపరంగా బోధిస్తాడు.

2. జ్ఞాని యొక్క కర్మ - నిష్క్రియతలో క్రియ:

జ్ఞానాన్ని పొందిన వ్యక్తి కర్మలను ఎలా చేస్తాడో ఈ అధ్యాయం వివరిస్తుంది. అతడి కర్మలు ఇతరులకు కర్మలుగా కనిపించినా, వాస్తవానికి అవి అతడిని బంధించవు.

- **జలంలో పద్మ పత్రం వలె:** జ్ఞాని కర్మలు చేస్తూనే, నీటిలోని తామర ఆకుపై నీరు అంటనట్లుగా, కర్మఫలాలచే ప్రభావితం కాకుండా ఉంటాడు. అతడు శుభకరమైన, అశుభకరమైన కర్మల ఫలాలకు అతీతుడు.
- **ఆత్మ విడివిడిగా ఉన్నట్టుండదు:** జ్ఞాని తన ఇంద్రియాలు, మనస్సు, శరీరం అన్నీ స్వయంగా కర్మలు చేస్తున్నాయని, తాను వాటికి సాక్షిని అని తెలుసుకుంటాడు. **'నేను చూస్తున్నాను, నేను వింటున్నాను'** అని కాకుండా, **'కళ్ళు చూస్తున్నాయి, చెవులు వింటున్నాయి'** అనే భావనతో ఉంటాడు.
- **పరమార్థం:** ఇది **అహంకార రహిత కర్మను** బోధిస్తుంది. జ్ఞాని తన కర్మలను లోక కళ్యాణం కోసం, లేదా దైవ సంకల్పంగా చేస్తాడు. అతడు తాను కర్తను కానని, ప్రకృతి గుణాలచే కర్మలు జరుగుతున్నాయని గ్రహిస్తాడు. ఈ అహంకార రహిత స్థితియే అతడిని కర్మబంధాల నుండి విముక్తుడిని చేస్తుంది, ఎందుకంటే 'బంధించబడటానికి కర్త' అనే వాడు అక్కడ ఉండడు.

3. సమత్వం - బ్రహ్మ దర్శనం:

జ్ఞాని యొక్క అత్యంత ముఖ్యమైన లక్షణం **సమత్వ బుద్ధి**. ఇది అద్వైత జ్ఞానం యొక్క ప్రత్యక్ష అనుభూతిని సూచిస్తుంది.

- **అన్నీ ఆత్మ స్వరూపాలే:** జ్ఞాని ఒక విద్యా వినయ సంపన్న బ్రాహ్మణుడిని, గోవును, ఏనుగును, శునకాన్ని, శునక మాంసం తినేవారిని **సమ దృష్టితో** చూస్తాడు. వారికి బాహ్య రూప భేదాలు

ఉన్నప్పటికీ, వారందరిలోనూ ఉన్న **ఆత్మ ఒక్కటే, పరమాత్మ స్వరూపమే** అని అతడు తెలుసుకుంటాడు.

- **సుఖ దుఃఖాలకు అతీతం:** అతడు ఇష్టమైన వాటికి సంతోషించడు, ఇష్టం లేని వాటికి దుఃఖించడు. ద్వంద్వాలకు అతీతుడు.
- **బ్రహ్మంలో స్థిరపడటం:** సమత్వ బుద్ధిని పొందినవాడు ఈ లోకంలో జీవిస్తూనే అచలమైన అనంతమైన బ్రహ్మంలో స్థిరపడతాడు. అతడు ఇప్పటికే మోక్షాన్ని పొందినవాడే.
- **పరమార్థం:** ఇది **సర్వవ్యాపక బ్రహ్మాన్ని దర్శించడమే నిజమైన జ్ఞానమని** ఉద్ఘాటిస్తుంది. సమత్వ బుద్ధి అనేది అద్వైత జ్ఞానానికి అనుభవ రూపం. భేదాన్ని తొలగించి, సర్వత్రా ఏకత్వాన్ని చూడగలిగినప్పుడే జీవి నిజమైన బ్రహ్మానందాన్ని పొందుతాడు. ఈ స్థితిలో అతడు ఈ లోకంలో ఉన్నప్పటికీ, సంసార బంధాల నుండి విముక్తుడు.

4. అంతర్గత ఆనందం - బ్రహ్మ నిర్వాణం:

ఈ అధ్యాయం చివరలో జ్ఞాని పొందే అంతిమ స్థితిని వర్ణిస్తాడు:

- **బాహ్య సుఖాలను త్యజించి:** జ్ఞాని బాహ్య సుఖాల నుండి విరమించి, **ఆత్మలో ఉన్న ఆనందాన్ని** పొందుతాడు. అతడు తనలోని ఆత్మలోనే ఆనందాన్ని, తృప్తిని కనుగొంటాడు.
- **బ్రహ్మ నిర్వాణం:** ఇలాంటి వ్యక్తి **బ్రహ్మ నిర్వాణాన్ని (మోక్షాన్ని)** పొందుతాడు. అంటే, బ్రహ్మంలో లీనమైపోతాడు, పునర్జన్మ నుండి విముక్తి పొందుతాడు.
- **పరమార్థం:** అద్వైతంలో, **నిజమైన ఆనందం బయటి వస్తువుల నుండి రాదు, అది తనలోనే అంతర్లీనంగా ఉంటుంది.** అజ్ఞానం వల్ల జీవి బయటి వస్తువులలో ఆనందాన్ని వెతుకుతాడు. ఆత్మజ్ఞానం ద్వారా, జీవి తన నిజ స్వరూపమైన సచ్చిదానందాన్ని గ్రహించి, శాశ్వతమైన, అపరిమితమైన ఆనందాన్ని పొందుతాడు.

ముగింపు

భగవద్గీత అయిదవ అధ్యాయం, అద్వైత దృష్టికోణం నుండి, **నిజమైన సన్యాసం కర్మలను వదిలివేయడం కాదని, కర్తృత్వ అహంకారాన్ని, కర్మఫలాశను త్యజించడమే** అని స్పష్టం చేస్తుంది. జ్ఞానంతో కూడిన నిష్కామ కర్మ ద్వారా, జీవి కర్మబంధాలకు అతీతుడై, సమత్వ బుద్ధిని పొంది, సర్వత్రా బ్రహ్మాన్నే దర్శిస్తాడు. ఈ స్థితిలో, జీవి జీవిస్తూనే ముక్తిని పొంది (జీవన్ముక్తుడు), అంతర్గతమైన బ్రహ్మానందాన్ని

అనుభవిస్తూ, చివరకు బ్రహ్మంలో లీనమైపోతాడని ఈ అధ్యాయం యొక్క పరమార్థం. ఇది కర్మయోగం ద్వారా జ్ఞానాన్ని, జ్ఞానం ద్వారా మోక్షాన్ని పొందే అద్వైత మార్గాన్ని విశదపరుస్తుంది.

6. ఆత్మసంయమ యోగం

ఇది భగవద్గీతలోని అత్యంత కీలకమైన అధ్యాయాలలో ఒకటి, ఇది **ధ్యాన యోగాన్ని** సమగ్రంగా వివరిస్తుంది మరియు **మనస్సును ఎలా అదుపులో ఉంచుకోవాలి, ఆత్మను ఎలా సాక్షాత్కరించుకోవాలి** అనే దానిపై దృష్టి సారిస్తుంది. అద్వైతపరంగా, ఈ అధ్యాయం అంతర్గత ప్రయాణం ద్వారా ఆత్మజ్ఞానాన్ని పొందే విధానాన్ని వివరిస్తుంది.

భగవద్గీత ఆరవ అధ్యాయం: అద్వైత పరమార్థం

మునుపటి అధ్యాయాలలో కృష్ణుడు ఆత్మజ్ఞానం, నిష్కామ కర్మ, మరియు జ్ఞాన కర్మ సన్యాసం గురించి బోధించాడు. ఇప్పుడు, ఆ జ్ఞానాన్ని అనుభూతి చెందడానికి మరియు మనస్సును అదుపులో ఉంచుకోవడానికి ఆచరణాత్మకమైన **ధ్యాన పద్ధతిని** ఈ ఆరవ అధ్యాయం వివరిస్తుంది. ఇది అంతిమంగా జీవబ్రహ్మైక్యాన్ని అనుభూతి చెందడానికి మార్గం చూపుతుంది.

1. కర్మయోగియే నిజమైన సన్యాసి:

అధ్యాయం ప్రారంభంలో, కృష్ణుడు **కర్మయోగియే నిజమైన సన్యాసి** అని పునరుద్ఘాటిస్తాడు. ఇది ఐదవ అధ్యాయం యొక్క కొనసాగింపు.

- **అగ్ని లేకుండా, క్రియ లేకుండా సన్యాసి కాదు:** కేవలం అగ్ని హోత్రాన్ని వదిలేసినంత మాత్రాన, లేదా కర్మలు చేయకుండా ఉన్నంత మాత్రాన ఎవరూ సన్యాసి కాలేరు.
- **ఫలాపేక్ష లేకుండా కర్మ చేసేవాడు:** ఏ కర్మనైనా, దాని ఫలితం పట్ల ఆసక్తి లేకుండా, కర్తృత్వ అహంకారం లేకుండా చేసేవాడే నిజమైన సన్యాసి, మరియు యోగి. అతడే ధ్యానానికి అర్హుడు.
- **పరమార్థం:** అద్వైతంలో, **నిజమైన సన్యాసం బాహ్య త్యాగం కాదు, అంతర్గత అహంకార త్యాగం.** కర్మలు అనివార్యం కాబట్టి, వాటిని జ్ఞానంతో, నిష్కామ బుద్ధితో చేయాలి. ఈ కర్మయోగమే చిత్తశుద్ధిని కలిగిస్తుంది, ఇది ధ్యానానికి, ఆత్మజ్ఞానానికి పునాది. కర్మలను చేస్తూనే వాటి బంధాల నుండి విముక్తి పొందే స్థితి ఇది.

2. ఆత్మోద్ధరణ - మనస్సు యొక్క పాత్ర:

ఈ అధ్యాయం యొక్క ప్రధాన సందేశం **మనస్సును అదుపులో ఉంచుకోవడం**. మనస్సు బంధానికి, మోక్షానికి రెండింటికీ కారణం.

- **మనస్సే బంధువు, మనస్సే శత్రువు:** కృష్ణుడు "ఆత్మచే ఆత్మను ఉద్ధరించుకోవాలి" అని చెబుతాడు. ఇక్కడ 'ఆత్మ' అంటే మనస్సు. మనస్సు మన అదుపులో ఉంటే, అది మనకు నిజమైన స్నేహితుడు, ఆత్మజ్ఞానానికి సహాయపడుతుంది. మనస్సు అదుపు తప్పితే, అది మనకు అతి పెద్ద శత్రువు, సంసార బంధాలకు కారణం అవుతుంది.
- **మనస్సును జయించడం:** మనస్సును జయించడం చాలా కష్టమైనప్పటికీ, నిరంతర అభ్యాసం (అభ్యాసం) మరియు వైరాగ్యం (అనాసక్తి) ద్వారా అది సాధ్యమవుతుంది.
- **పరమార్థం:** అద్వైతంలో, **మోక్షం అనేది బాహ్య లోకంలో ఎక్కడో లేదు, అది మన అంతరంగంలోనే ఉంది**. మనస్సు యొక్క అశాంతి, చంచలత్వమే ఆత్మజ్ఞానానికి అడ్డు. మనస్సును అదుపులో ఉంచుకోవడం ద్వారా, జీవి తన నిజ స్వరూపమైన ఆత్మను దర్శించగలడు. ఇది **చిత్తవృత్తి నిరోధం** యొక్క ప్రాముఖ్యతను నొక్కి చెబుతుంది.

3. ధ్యాన పద్ధతి మరియు లక్ష్యం:

మనస్సును అదుపులో ఉంచుకోవడానికి, శ్రీకృష్ణుడు నిర్దిష్టమైన ధ్యాన పద్ధతిని వివరిస్తాడు.

- **ఏకాంత స్థలం, స్థిరమైన ఆసనం:** ధ్యానం చేయడానికి శుభ్రమైన, ఏకాంత ప్రదేశం, స్థిరమైన ఆసనం అవసరం. శరీరాన్ని, తలను, మెడను నిటారుగా ఉంచి, నాసికాగ్రంపై దృష్టి నిలపాలి (ముక్కు కొన వైపు కిందకు చూడటం వల్ల కనురెప్పలు బరువుగా మారి, సగం మూసుకుని ఉంటాయి. చలించే మనస్సును ప్రశాంత పరుచుకోవడానికి ఇది ఒక అద్భుతమైన పద్ధతి, ఎందుకంటే ఇది మీరు గదిని అటుఇటు చూడకుండా చురుగ్గా నిరోధిస్తుంది, అదే సమయంలో మీరు నిద్రపోకుండా కూడా కాపాడుతుంది).
- **మనస్సును వశపరచుకోవడం:** మెల్లమెల్లగా మనస్సును బాహ్య విషయాల నుండి ఉపసంహరించి, ఆత్మపై కేంద్రీకరించాలి. మనస్సు ఎంత చంచలమైనా, దాన్ని తిరిగి తిరిగి అచలమైన ఆత్మపైకి తీసుకురావాలి. అంటే కదలని ఆకాశం లాంటి ఆత్మతో ఏకం కావాలి.
- **పరమార్థం:** ఈ ధ్యాన పద్ధతి **ప్రత్యక్ ఆత్మదర్శనానికి** (తనలోని ఆత్మను దర్శించుకోవడానికి) మార్గం. మనస్సును ఏకాగ్రం చేయడం ద్వారా, అది బాహ్య ప్రపంచం నుండి విడివడి,

అంతర్గతమైన ఆత్మ యొక్క ప్రశాంతతని, అచలానందాన్ని అనుభవించగలుగుతుంది. ఇది అద్వైతంలో **సమాధి** స్థితికి దారితీస్తుంది, ఇక్కడ ధ్యానించేవాడు, ధ్యానం, మరియు ధ్యేయం ఒక్కటే అవుతాయి.

4. యోగి లక్షణాలు మరియు బ్రహ్మ నిర్వాణం:

ధ్యానం ద్వారా ఉన్నత స్థితిని పొందిన యోగి యొక్క లక్షణాలను, మరియు అతడు పొందే అంతిమ అనుభూతిని ఈ అధ్యాయం వివరిస్తుంది.

- **యోగంలో సమత్వం:** ధ్యానంలో స్థిరపడిన యోగికి సుఖదుఃఖాలు, శీతోష్ణాలు, మానావమానాలు వంటి ద్వంద్వాలు అన్నీ సమంగా కనిపిస్తాయి. అతడు **అన్ని జీవులలోనూ తన ఆత్మనే, తన ఆత్మలో అన్ని జీవులనూ** చూస్తాడు. ఇది **సర్వత్రా ఏకత్వ దర్శనం.**
- **అపరిమిత ఆనందం - బ్రహ్మ నిర్వాణం:** నిరంతర ధ్యానం ద్వారా, యోగికి **అపరిమితమైన ఆనందం, శాంతి** లభిస్తాయి. అతడు బాహ్య ఇంద్రియ సుఖాలకు అతీతుడై, తనలోని ఆత్మలో నిత్యమైన అచలానందాన్ని అనుభవిస్తాడు. ఈ స్థితిని **బ్రహ్మ నిర్వాణం** లేదా **మోక్షం** అంటారు, ఇక్కడ అతడు బ్రహ్మంతో ఏకమవుతాడు.
- **పరమార్థం:** ఇది **జీవన్ముక్తి** స్థితి. యోగి ఈ లోకంలో జీవిస్తూనే, అన్ని బంధాల నుండి విముక్తుడై, నిరంతరం బ్రహ్మానందాన్ని అనుభవిస్తాడు. అతడికి పునర్జన్మ ఉండదు, ఎందుకంటే అతడు అజ్ఞానాన్ని పూర్తిగా నాశనం చేసి, తన నిజ స్వరూపమైన బ్రహ్మన్ని తెలుసుకున్నాడు.

5. యోగ భ్రష్టుడి గతి:

అర్జునుడు యోగం మధ్యలో విఫలమైన వారికి ఏమి జరుగుతుంది అని అడుగుతాడు. కృష్ణుడు అలాంటి వారు కూడా చెడిపోరని, శుభకరమైన లోకాలను పొంది, తిరిగి యోగ సాధనకు అనుకూలమైన పరిస్థితులలో జన్మించి, చివరికి మోక్షాన్ని పొందుతారని చెబుతాడు.

- **పరమార్థం:** అద్వైతంలో, ఏ ఆధ్యాత్మిక ప్రయత్నమూ వృథా కాదు. ఆత్మజ్ఞానం అంతిమ లక్ష్యం కాబట్టి, దాని వైపు వేసిన ప్రతి అడుగూ శాశ్వతమైనది. ఇది సాధకులకు ప్రోత్సాహాన్ని, ఆశను అందిస్తుంది.

<u>ముగింపు</u>

భగవద్గీత ఆరవ అధ్యాయం, అద్వైత దృష్టికోణం నుండి, **మనస్సును జయించడం ద్వారా ఆత్మజ్ఞానాన్ని ఎలా పొందాలి** అనే దానికి ఒక సమగ్ర మార్గదర్శిని. ఇది కర్మయోగం, అభ్యాస వైరాగ్యాల ద్వారా **మనస్సును అంతర్ముఖం చేసి, దానిని ఆత్మపై ఏకాగ్రం చేయడం** ద్వారా, సాధకుడు తనలోని నిజ స్వరూపమైన బ్రహ్మాన్ని దర్శించి, **సర్వత్రా ఏకత్వాన్ని** అనుభూతి చెందుతాడు. ఈ ధ్యానం ద్వారా పొందిన శాంతి మరియు అపరిమిత ఆనందమే **బ్రహ్మ నిర్వాణం**, ఇది జీవిని సంసార బంధాల నుండి విముక్తుడిని చేసి, మోక్షాన్ని ప్రసాదిస్తుంది. ఈ అధ్యాయం ఆత్మసాక్షాత్కారానికి ఆచరణాత్మకమైన మార్గాన్ని బోధిస్తుంది.

7. జ్ఞానవిజ్ఞాన యోగం

ఈ అధ్యాయం శ్రీకృష్ణుడు తన **పరమ తత్వాన్ని, అనగా బ్రహ్మ స్వరూపాన్ని, మరియు ఆయనతో విశ్వానికి ఉన్న సంబంధాన్ని** జ్ఞానవిజ్ఞాన మార్గంలో వివరిస్తాడు. అద్వైతపరంగా, ఇది **సమస్త సృష్టి పరబ్రహ్మమే, మరియు ఆ పరబ్రహ్మమే తాను** అని గ్రహించడానికి లోతైన అంతర్దృష్టిని అందిస్తుంది.

భగవద్గీత ఏడవ అధ్యాయం: అద్వైత పరమార్థం

ఆరవ అధ్యాయంలో ధ్యాన యోగం ద్వారా మనస్సును నియంత్రించి ఆత్మను దర్శించే విధానం చెప్పబడింది. ఇప్పుడు, ఏడవ అధ్యాయం ఆత్మ యొక్క సర్వోన్నత స్వరూపమైన పరబ్రహ్మాన్ని, దాని విశ్వవ్యాపకత్వాన్ని, మరియు దానిని ఎలా తెలుసుకోవచ్చో వివరిస్తుంది.

1. పరా ప్రకృతి మరియు అపరా ప్రకృతి - బ్రహ్మం యొక్క రెండు రూపాలు:

శ్రీకృష్ణుడు తన **మానస శక్తి (ప్రకృతి)** గురించి వివరిస్తాడు, అది రెండు రకాలుగా ఉంటుందని చెబుతాడు:

- **అపరా ప్రకృతి (నిమ్న స్వభావం):** ఇది భూమి, నీరు, అగ్ని, వాయువు, ఆకాశం, మనస్సు, బుద్ధి, అహంకారం అనే ఎనిమిది అంశాలతో కూడిన **భౌతిక ప్రపంచం (జడ ప్రకృతి)**. మనం ఇంద్రియాలతో గ్రహించేదంతా దీనిలోకే వస్తుంది.
- **పరా ప్రకృతి (ఉన్నత స్వభావం):** ఇది **ప్రాణం లేదా జీవశక్తి**. దీని ద్వారానే ఈ భౌతిక ప్రపంచం ధరించబడి ఉంది. ఇది సృష్టిలోని సమస్త చరాచర జీవులలో అంతర్లీనంగా ఉన్న చైతన్యం.

- **పరమార్థం:** అద్వైతంలో, ఈ రెండు ప్రకృతులు **ఒకే బ్రహ్మం యొక్క వ్యక్తీకరణలు.** అపరా ప్రకృతి స్థూలమైన, వ్యక్తమైన జగత్తు. పరా ప్రకృతి దానిని నిలిపి ఉంచే సూక్ష్మ చైతన్యం. ఈ రెండింటికీ అతీతంగా, వాటిని ధరించి ఉన్నది **నిర్గుణ నిరాకార పరబ్రహ్మమే**, అదే శ్రీకృష్ణుడు. ఈ జ్ఞానం **విశ్వం అంతా బ్రహ్మమయమే** అని, భేదం లేదని తెలుసుకోవడానికి పునాది.

2. సమస్త సృష్టికి మూలం, ఆధారం పరమాత్మయే:

శ్రీకృష్ణుడు ఈ విశ్వంలో తాను లేనిదే ఏదీ లేదని, అన్నీ తనలోనే ఉన్నాయని చెబుతాడు.

- **సమస్తానికి ఆధారం:** నీటిలో రుచి, సూర్యుడిలో తేజస్సు, చంద్రుడిలో కాంతి, వేదాలలో ప్రణవం (ఓంకారం), పురుషులలో పరాక్రమం, తపస్సులో తపస్వి, మేధావులలో మేధస్సు, బలవంతులలో బలం, భూమిలో పుణ్యగంధం, అగ్నిలో తేజస్సు - ఇవన్నీ తన స్వరూపమే అంటాడు.
- **పరమార్థం:** ఇది **సర్వవ్యాపక బ్రహ్మాన్ని** వివరిస్తుంది. అద్వైతంలో, **బ్రహ్మమే సత్యం, జగన్మిథ్య.** అంటే, ఈ ప్రపంచం నిజం కాదు, కానీ అది పరమాత్మపై ఆరోపించబడిన ఒక భ్రమ. ఆ భ్రమకు ఆధారం కూడా పరమాత్మయే. కనిపించేదంతా పరమాత్మ యొక్క లీలే. ఈ జ్ఞానం ద్వారా, జీవి ప్రపంచాన్ని కేవలం భౌతికంగా చూడకుండా, **ప్రతి అణువులోనూ దైవత్వాన్ని, చైతన్యాన్ని** దర్శిస్తాడు. 'అంతా బ్రహ్మమే' అనే అనుభూతికి ఇది కీలకమైన అడుగు.

3. దైవీ మాయను దాటడం:

శ్రీకృష్ణుడు తన **మాయాశక్తి** గురించి వివరిస్తాడు.

- **మాయా మోహిత లోకం:** తన మాయ వల్ల లోకం తనను (పరమాత్మను) తెలుసుకోలేకపోతుందని అంటాడు. త్రిగుణాలతో (సత్వం, రజస్సు, తమస్సు) కూడిన ఈ మాయను దాటడం చాలా కష్టం.
- **నా శరణాగతితో మాయాతిక్రమణం:** అయితే, తనను శరణు పొందిన వారు ఈ మాయను దాటగలరని చెబుతాడు.
- **పరమార్థం:** అద్వైతంలో, **మాయ అనేది బ్రహ్మం యొక్క అద్భుత శక్తి**, దీని వల్ల నిర్గుణ బ్రహ్మం నామ రూపాలతో కూడిన అనేక ప్రపంచంగా కనిపిస్తుంది. జీవులు ఈ మాయ వల్ల తమ నిజ స్వరూపాన్ని మర్చిపోయి, శరీరం, మనస్సు, ప్రపంచమే సత్యమని భ్రమిస్తారు. **గురువు ద్వారా లేదా స్వయం విచారణ ద్వారా పొందిన జ్ఞానం (బ్రహ్మజ్ఞానం) మాత్రమే మాయను తొలగించి,**

జీవుడిని మోక్షానికి నడిపిస్తుంది. ఇక్కడ 'తనను శరణు పొందడం' అంటే, ఆ జ్ఞాన స్వరూపుడైన పరమాత్మను తన ఆత్మగా భావించి, అందులో లీనమవడం.

4. భక్తుల రకాలు మరియు జ్ఞాని యొక్క గొప్పదనం:

కృష్ణుడు నాలుగు రకాల భక్తులను వివరిస్తాడు: ఆర్తులు (కష్టాల్లో ఉన్నవారు), జిజ్ఞాసువులు (తెలుసుకోవాలనుకునేవారు), అర్థార్థులు (సంపద కోరేవారు), మరియు జ్ఞానులు.

- **జ్ఞానియే శ్రేష్ఠుడు:** ఈ నలుగురిలో **జ్ఞానియే తనకు అత్యంత ప్రియుడని** కృష్ణుడు చెబుతాడు. ఎందుకంటే, జ్ఞాని తనను (పరమాత్మను) తన ఆత్మగా తెలుసుకుంటాడు, నిరంతరం తనలో ఐక్యమై ఉంటాడు.
- **"వాసుదేవః సర్వమితి":** ఎవరైతే **'వాసుదేవుడే (పరమాత్మయే) అంతా'** అని తెలుసుకుంటారో, అలాంటి జ్ఞాని చాలా దుర్లభుడు.
- **పరమార్థం:** అద్వైతంలో, **భక్తికి మరియు జ్ఞానానికి మధ్య భేదం లేదు.** భక్తి జ్ఞానానికి దారితీస్తుంది. జ్ఞానియైన భక్తుడు కేవలం దైవాన్ని బయటి శక్తిగా చూడడు, తనలోని ఆత్మగానే చూస్తాడు. ఇది **అద్వైత భక్తి**, ఇది జీవిని దైవంతో వేరుగా భావించకుండా, తనతో ఏకమని భావించి ఆరాధించడం. 'వాసుదేవః సర్వమితి' అనేది **సమస్తం బ్రహ్మమయమే** అనే అద్వైత సిద్ధాంతానికి నిదర్శనం.

ముగింపు

భగవద్గీత ఏడవ అధ్యాయం, అద్వైత దృష్టికోణం నుండి, **పరమాత్మ యొక్క విశ్వవ్యాపకత్వాన్ని, మరియు సృష్టిలో కనిపించే అనేకత్వం అంతా ఆ బ్రహ్మం యొక్క రెండు ప్రకృతుల (పరా-అపరా) వ్యక్తీకరణలే** అని బోధిస్తుంది. ఇది జ్ఞానయోగం యొక్క లోతైన కోణాన్ని విశదపరుస్తూ, **మాయను అధిగమించడానికి మరియు 'వాసుదేవః సర్వమితి' అనే అనుభూతిని పొందడానికి జ్ఞానమే ఏకైక మార్గం** అని స్పష్టం చేస్తుంది. అంతిమంగా, జ్ఞానియైన భక్తుడు తనలోని ఆత్మయే ఈ సకల విశ్వానికి ఆధారమైన పరబ్రహ్మం అని తెలుసుకుని, సంసార బంధాల నుండి విముక్తి పొంది, **మోక్షాన్ని** పొందుతాడని ఈ అధ్యాయం యొక్క పరమార్థం.

8. అక్షరబ్రహ్మ యోగం

ఈ అధ్యాయం **మరణ సమయంలో జీవి యొక్క స్థితి, పరబ్రహ్మ తత్వం, మరియు మోక్ష మార్గాన్ని** వివరంగా తెలియజేస్తుంది, ప్రత్యేకించి **ఓంకార ఉపాసన మరియు పునరావృత్తి రహిత స్థితి (మోక్షం)**పై దృష్టి సారిస్తుంది. అద్వైతపరంగా, ఇది **ఆత్మ యొక్క శాశ్వతత్వాన్ని, బ్రహ్మజ్ఞానం ద్వారా జనన మరణ చక్రం నుండి విముక్తిని** నొక్కి చెబుతుంది.

భగవద్గీత ఎనిమిదవ అధ్యాయం: అద్వైత పరమార్థం

మునుపటి అధ్యాయాలలో కృష్ణుడు తన పరమ తత్వాన్ని, జ్ఞానవిజ్ఞాన యోగాన్ని వివరించాడు. ఇప్పుడు, అర్జునుడు

- **బ్రహ్మం అంటే ఏమిటి,**
- **ఆత్మ అంటే ఏమిటి,**
- **కర్మ అంటే ఏమిటి,**
- **మరియు మరణ సమయంలో పరమాత్మను ఎలా చేరుకోవాలి** వంటి ముఖ్యమైన ప్రశ్నలు అడుగుతాడు. ఈ ప్రశ్నలకు శ్రీకృష్ణుడు అద్వైత వేదాంత సారాన్ని వివరిస్తూ సమాధానం ఇస్తాడు.

1. బ్రహ్మం, ఆత్మ, కర్మల అద్వైత అవగాహన:

శ్రీకృష్ణుడు అర్జునుడి ప్రశ్నలకు సంక్షిప్తంగా, కానీ లోతుగా సమాధానం ఇస్తాడు:

- **బ్రహ్మం:** ఇక్కడ **బ్రహ్మం అంటే పరమాత్మ, అది అక్షరము, అవినాశి**, అనగా నాశనం లేనిది. అద్వైతంలో, ఇది సకల సృష్టికి అతీతమైన, సర్వవ్యాపకమైన, అచలమైన, నిత్యమైన సత్యం.
- **ఆత్మ (అధ్యాత్మ):** స్వభావం, అనగా జీవి యొక్క నిజమైన స్వభావం, **అదీ బ్రహ్మమే.** ప్రతి జీవిలోని చైతన్యం ఆ బ్రహ్మం యొక్క ప్రతిబింబమే.
- **కర్మ:** భూతాల ఉనికికి కారణమైన సృష్టి ప్రక్రియ. అద్వైతపరంగా, కర్మ అనేది అజ్ఞానం వల్ల ఏర్పడే బంధం. నిష్కామ కర్మ ద్వారానే ఈ కర్మ బంధాలు తొలగిపోతాయి.
- **అధిభూతం, అధిదైవం, అధియజ్ఞం:** ఈ మూడు భావనలు విశ్వంలోని వివిధ అంశాలను పరమాత్మతో అనుసంధానిస్తాయి. అద్వైతంలో, **సమస్తం బ్రహ్మమే** అని తెలుసుకోవడం. భౌతిక జగత్తు (అధిభూతం), దేవతలు (అధిదైవం), మరియు యజ్ఞాలు (అధియజ్ఞం) అన్నీ ఆ ఒకే పరమాత్మ యొక్క వ్యక్తీకరణలే.

- **పరమార్థం:** కృష్ణుడు ఈ పదాలను నిర్వచించడం ద్వారా, **సమస్త సృష్టిలోనూ ఉన్నది ఒకే పరబ్రహ్మం** అని, భేదం లేదని స్పష్టం చేస్తాడు. జీవి, జగత్తు, ఈశ్వరుడు (జగత్కారణం) అన్నీ బ్రహ్మమే. మనిషి తనను తాను పరిమిత-శరీరంగా భావించుకోవడం వల్లనే ఈ భేదాలు, భయాలు ఏర్పడతాయి. ఈ జ్ఞానం ద్వారా, జీవి అభేద తత్వాన్ని గ్రహిస్తాడు.

2. మరణ సమయంలో చింతన - మోక్ష మార్గం:

ఈ అధ్యాయం యొక్క అత్యంత కీలకమైన భాగం **మరణ సమయంలో చింతన యొక్క ప్రాముఖ్యత**.

- **అంత్యకాలే చ మామేవ స్మరన్ముక్త్వా కలేబరమ్:** మరణ సమయంలో ఎవరు తనను (పరమాత్మను) స్మరిస్తూ దేహాన్ని విడిచిపెడతారో, వారు తన స్వరూపాన్నే పొందుతారని కృష్ణుడు చెబుతాడు. ఎందుకంటే, జీవి మరణ సమయంలో ఏ భావనతో ఉంటాడో, ఆ భావనతోనే మరుసటి జన్మను పొందుతాడు.
- **నిరంతర అభ్యాసం:** ఈ స్మరణ కేవలం మరణ సమయంలో మాత్రమే సాధ్యం కాదు. జీవితమంతా నిరంతరంగా పరమాత్మను ధ్యానిస్తూ, తన నిజ స్వరూపాన్ని తెలుసుకోవడానికి అభ్యాసం చేయాలి.
- **ఓంకార ఉపాసన:** కృష్ణుడు **ఓంకారాన్ని** అత్యంత శక్తివంతమైన సాధనంగా వివరిస్తాడు. ప్రణవాన్ని జపిస్తూ, పరమాత్మను ధ్యానిస్తూ దేహాన్ని విడిచిపెట్టేవాడు మోక్షాన్ని పొందుతాడు.
- **పరమార్థం:** అద్వైతంలో, **మోక్షం అనేది జీవి తన నిజ స్వరూపమైన బ్రహ్మాన్ని తెలుసుకోవడం ద్వారానే సాధ్యమవుతుంది**. మరణ సమయంలో పరమాత్మ స్మరణ అంటే, జీవితమంతా తాను ఆ పరమాత్మయే అనే **'సోహం' భావనను** పెంపొందించుకోవడమే. ఓంకారం అనేది ఆ నిర్గుణ నిరాకార బ్రహ్మానికి ప్రతీక. దానిని నిరంతరం ధ్యానించడం ద్వారా, జీవి మనస్సును ఏకాగ్రం చేసి, అచల-ఆత్మలో లీనమై, చివరికి బ్రహ్మంతో ఏకమవుతాడు. ఇది పునర్జన్మ రాహిత్యాన్ని (మోక్షాన్ని) సూచిస్తుంది.

3. కాల తత్వం - పునరావృత్తి మరియు అపునరావృత్తి:

శ్రీకృష్ణుడు కాల తత్వాన్ని, మరియు వివిధ మార్గాల ద్వారా జీవులు పొందే గతులను వివరిస్తాడు.

- **బ్రహ్మ దినం మరియు రాత్రి:** బ్రహ్మ యొక్క ఒక పగలు వేల యుగాలతో సమానం. సృష్టి, స్థితి, లయ చక్రం నిరంతరం జరుగుతూనే ఉంటుంది. ఈ చక్రంలో చిక్కుకున్న జీవులు మళ్ళీ మళ్ళీ జన్మిస్తూ ఉంటారు.

- **శుక్ల గతి (కాంతి మార్గం) మరియు కృష్ణ గతి (చీకటి మార్గం):** జ్ఞానులు, యోగులు మరణానంతరం శుక్ల గతి (ఉత్తరాయణం, అగ్ని, ధూమం, పగలు, శుక్ల పక్షం) ద్వారా వెళ్లి, **పునరావృత్తి రహిత స్థితి (మోక్షం)** పొందుతారు. కర్మలు చేసేవారు కృష్ణ గతి (దక్షిణాయణం, రాత్రి, చంద్రుడు, కృష్ణ పక్షం) ద్వారా వెళ్లి, తిరిగి జన్మిస్తారు.
- **పరమార్థం:** అద్వైతంలో, **కాలం అనేది సాపేక్షం, అది మాయా కల్పితం.** ఈ కాల చక్రం నుండి బయటపడటమే మోక్షం. జ్ఞానం ద్వారానే ఈ చక్రం నుండి విముక్తి లభిస్తుంది. 'శుక్ల గతి' అనేది **జ్ఞాన మార్గాన్ని**, 'కృష్ణ గతి' అనేది **కర్మ మార్గాన్ని (అజ్ఞానంతో కూడిన కర్మలను)** సూచిస్తుంది. కేవలం కర్మలు చేసి పుణ్యలోకాలు పొందినవారు తిరిగి జన్మిస్తారు, కానీ జ్ఞానంతో బ్రహ్మాన్ని తెలుసుకున్నవారు పునర్జన్మ రహితమైన మోక్షాన్ని పొందుతారు. ఇది **బ్రహ్మానుభూతి ద్వారా జనన మరణ చక్రం నుండి శాశ్వత విముక్తిని** నొక్కి చెబుతుంది.

4. యోగి యొక్క శ్రేష్ఠత్వం:

యోగ మార్గాన్ని అనుసరించేవాడు, మరియు ఆత్మజ్ఞానం పొందినవాడు అన్ని వేద అధ్యయనాలు, యజ్ఞాలు, తపస్సులు, దానాలు ఇచ్చే ఫలాల కంటే గొప్ప ఫలాన్ని పొందుతాడని కృష్ణుడు అంటాడు.

- **పరమార్థం:** అద్వైతంలో, **నిజమైన జ్ఞానం మరియు ఆత్మసాక్షాత్కారమే అన్నింటికంటే గొప్పది.** ఇది సకల కర్మల ఫలాలను అధిగమిస్తుంది, ఎందుకంటే అది మోక్షానికి దారితీస్తుంది. మిగతావన్నీ తాత్కాలిక పుణ్యలోకాలను మాత్రమే ఇస్తాయి.

<u>ముగింపు</u>

భగవద్గీత ఎనిమిదవ అధ్యాయం, అద్వైత దృష్టికోణం నుండి, **జీవాత్మ యొక్క అంతిమ గమ్యాన్ని, మరియు దానిని చేరుకోవడానికి జ్ఞానమే మార్గం** అని వివరిస్తుంది. ఇది **బ్రహ్మం, ఆత్మ, కర్మల మధ్య అభేదాన్ని** స్పష్టం చేస్తుంది. మరణ సమయంలో పరమాత్మను స్మరించడం అంటే, జీవితమంతా **తాను ఆ పరమాత్మయే** అనే భావనతో జీవించడం, నిరంతరంగా **ఓంకారాన్ని ధ్యానించడం.** ఈ జ్ఞానం ద్వారా జీవి కాలానికి అతీతుడై, జనన మరణ చక్రం నుండి విముక్తి పొంది, **బ్రహ్మంలో ఐక్యమై శాశ్వత మోక్షాన్ని** పొందుతాడని ఈ అధ్యాయం యొక్క పరమార్థం.

9. రాజవిద్యా రాజగుహ్య యోగం

ఈ అధ్యాయం **పరమాత్మ యొక్క అత్యంత రహస్యమైన మరియు శ్రేష్ఠమైన జ్ఞానాన్ని** వెల్లడిస్తుంది. అద్వైతపరంగా, ఇది **విశ్వమంతా తానేనని, కానీ విశ్వానికి అతీతుడనని**, మరియు **తానే అంతా అని తెలుసుకోవడం ద్వారా మోక్షం** పొందే మార్గాన్ని నొక్కి చెబుతుంది.

భగవద్గీత తొమ్మిదవ అధ్యాయం: అద్వైత పరమార్థం

మునుపటి అధ్యాయాలలో ఆత్మ, బ్రహ్మం, కర్మ, జ్ఞానం మరియు ధ్యానం గురించి వివరించిన తర్వాత, శ్రీకృష్ణుడు ఇప్పుడు తన **అత్యంత రహస్యమైన మరియు రాజయోగమైన జ్ఞానాన్ని** వెల్లడించడానికి సిద్ధమవుతాడు. ఈ అధ్యాయం భగవద్గీతలోని కీలకమైన భాగాలలో ఒకటి, ఎందుకంటే ఇది పరమాత్మ యొక్క **విశ్వవ్యాపకత్వాన్ని** మరియు అదే సమయంలో ఆయన **నిర్లిప్తతను** అద్వైత దృక్పథంతో వివరిస్తుంది.

1. రాజవిద్య - రాజగుహ్యం: అత్యంత రహస్యమైన, శ్రేష్ఠమైన జ్ఞానం:

ఈ అధ్యాయాన్ని '**రాజవిద్య**' (జ్ఞానాలలో రాజు) మరియు '**రాజగుహ్యం**' (రహస్యాలలో రహస్యం) అని శ్రీకృష్ణుడు పేర్కొంటాడు.

- **జ్ఞానాలలో రాజు:** ఇది సమస్త జ్ఞానాలకు మకుటం వంటిది. వేదాలు, ఉపనిషత్తులు, ఇతర శాస్త్రాలు బోధించే జ్ఞానాలన్నింటికీ ఇది సారాంశం.
- **రహస్యాలలో రహస్యం:** ఇది అత్యంత గోప్యమైనది, ఎందుకంటే కేవలం బుద్ధిగమ్యం కాదు, అనుభవంతోనే తెలుసుకోదగినది. శ్రద్ధ లేని వారికి, అసూయపరులకు ఈ జ్ఞానం బోధించబడదని కృష్ణుడు చెబుతాడు.
- **పరమార్థం:** అద్వైతంలో, ఈ జ్ఞానం అంటే **తానే పరబ్రహ్మ స్వరూపం** అని తెలుసుకోవడం. ఇది కేవలం పఠించడం ద్వారా లేదా మేధోపరంగా అర్థం చేసుకోవడం ద్వారా రాదు. దీనికి గురువు ఉపదేశం, నిరంతర సాధన, మరియు సంపూర్ణ శ్రద్ధ అవసరం. ఈ జ్ఞానం లభించినప్పుడు, జీవికి సమస్త సందేహాలు తొలగిపోయి, తాను అఖండమైన అచలమైన బ్రహ్మమని అనుభూతి కలుగుతుంది. ఇదే అత్యంత రహస్యమైన, శ్రేష్ఠమైన జ్ఞానం.

2. పరమాత్మ యొక్క సర్వవ్యాపకత్వం మరియు నిర్లిప్తత:

ఈ అధ్యాయం పరమాత్మ యొక్క అద్వైత స్వభావాన్ని అత్యంత స్పష్టంగా వివరిస్తుంది: **ఆయన అంతటా అచలంగా ఉన్నాడు, కానీ దేనికీ అంటడు.**

- **'మయా తతమిదం సర్వం జగదవ్యక్తమూర్తినా' (ఈ జగత్తంతా నా అవ్యక్త స్వరూపంతో వ్యాపించి ఉంది):** సృష్టిలోని ప్రతి అణువులోనూ, ప్రతి జీవిలోనూ పరమాత్మ నిండి ఉన్నాడు. ఆయన శక్తి లేనిదే ఏదీ ఉనికిలో ఉండదు. అంతా ఆయన స్వరూపమే.
- **'న చాహం తేషు అవస్థితః' (నేను వాటిలో నిలిచి లేను):** అయితే, పరమాత్మ ప్రపంచంలో అంతటా నిండి ఉన్నప్పటికీ, ఆయన ఈ ప్రపంచంలోని దేనికీ అంటడు, దేనిచేత ప్రభావితం కాడు. సృష్టిలోని మార్పులు, సుఖ దుఃఖాలు ఆయనను అంటవు. ఆయన నీటిలో తామరాకు వలె నిర్లిప్తంగా ఉంటాడు.
- **ఉదాహరణ: గాలిలో ఆకాశం:** గాలి అన్ని చోట్లా ప్రవహించినా, అది దేనికీ అంటనట్లుగా ఆకాశంలోనే ఉంటుంది. అలాగే, పరమాత్మ సమస్త సృష్టిని ధరించి ఉన్నప్పటికీ, దేనికీ అంటకుండా తన నిరాకార అచల స్థితిలోనే ఉంటాడు.
- **పరమార్థం:** ఇది అద్వైతంలోని కీలక సూత్రమైన **'బ్రహ్మ సత్యం జగన్మిథ్య'** (బ్రహ్మమే సత్యం, జగత్తు మిథ్య) అనే దానికి లోతైన వివరణ. ప్రపంచం నిజంగా లేకపోయినా, అది పరమాత్మపై ఆరోపించబడిన ఒక దృశ్యం. పరమాత్మ తన మాయాశక్తి ద్వారా ఈ జగత్తును సృష్టిస్తాడు, కానీ ఆ సృష్టిలోని ఏ కర్మ కూడా ఆయనను బంధించదు. జ్ఞాని ఈ సత్యాన్ని గ్రహించి, తాను శరీరంతో, మనస్సుతో, ప్రపంచంతో ఉన్నప్పటికీ, వాటికి అతీతమైన అచలమైన ఆత్మ స్వరూపుడనని తెలుసుకుంటాడు.

3. భక్తి మరియు జ్ఞానం యొక్క ఏకత్వం:

ఈ అధ్యాయం భక్తికి కూడా ప్రాముఖ్యతనిస్తుంది, కానీ అద్వైత పరంగా ఇది జ్ఞానంతో కూడిన భక్తిని సూచిస్తుంది.

- **జ్ఞానియైన భక్తుడు శ్రేష్ఠుడు:** శ్రీకృష్ణుడు తనను తెలుసుకున్న జ్ఞానులైన భక్తులను ప్రశంసిస్తాడు. వారు తనను **సర్వత్రా ఏక రూపంలో, లేదా వేరు వేరు రూపాలలో** చూస్తారు.
- **అనన్య భక్తి:** ఎవరు తనను అన్యచింతన లేకుండా, సంపూర్ణంగా భజిస్తారో, వారికి తాను యోగక్షేమాలు చూసుకుంటానని అంటాడు. ఈ భక్తి అద్వైతపరంగా, **తనకన్నా వేరుగా దైవం లేదని తెలుసుకుని, తనలోనే దైవత్వాన్ని చూసి ఆరాధించడం.**

- **పత్రం, పుష్పం, ఫలం, తోయం:** కేవలం ఒక ఆకు, పువ్వు, పండు లేదా నీటిని శ్రద్ధతో అర్పించినా తాను స్వీకరిస్తానని చెప్పడం, బాహ్య వస్తువులు ముఖ్యం కాదని, **హృదయంలోని నిస్వార్థ ప్రేమ, అర్పణ భావన** ప్రధానమని తెలియజేస్తుంది. ఈ ప్రేమ జ్ఞానంతో కూడి ఉన్నప్పుడు, జీవి తనను తాను దైవానికి అర్పించుకోవడం ద్వారా, తన అహంకారాన్ని త్యజించి, దైవంతో ఏకమవుతాడు.
- **పరమార్థం:** అద్వైతంలో, **భక్తి అనేది జ్ఞానానికి మార్గం, మరియు జ్ఞానమే అత్యున్నత భక్తి**. భక్తుడు చివరకు తన ఇష్టదైవం తనలోనే ఉందని, దానికి భిన్నం కాదని తెలుసుకుంటాడు. ఈ **అద్వైత భక్తి** ద్వారా, జీవి తన అజ్ఞానాన్ని తొలగించుకుని, పరమాత్మతో నిరంతరం ఐక్యమై ఉంటాడు.

4. సులభమైన మోక్ష మార్గం:

ఈ అధ్యాయం అందరికీ మోక్ష మార్గం అందుబాటులో ఉందని స్పష్టం చేస్తుంది.

- **పాపయోనులు సైతం:** స్త్రీలు, వైశ్యులు, శూద్రులు వంటి వారు కూడా తనను ఆశ్రయించి, మోక్షాన్ని పొందగలరని కృష్ణుడు చెబుతాడు.
- **మన్మనా భవ మద్భక్తో మద్యాజీ మాం నమస్కురు:** 'నన్నే మనసులో ఉంచుకో, నా భక్తుడవు కా, నన్నే పూజించు, నాకు నమస్కరించు, అప్పుడు నన్నే చేరుతావు' అని చెబుతాడు.
- **పరమార్థం:** అద్వైతంలో, **ఆత్మ అనేది అందరిలోనూ ఒకటే, దానికి లింగ, కుల, వర్గ భేదాలు లేవు**. జ్ఞాన మార్గం అందరికీ అందుబాటులో ఉంది. అచల-పరమాత్మపై మనస్సును లగ్నం చేయడం అంటే, **తన నిజ స్వరూపమైన ఆత్మను నిరంతరం ధ్యానించడం**. ఈ నిరంతర ఆత్మ స్మరణ, ధ్యానం ద్వారా, జీవి తన అజ్ఞానాన్ని తొలగించుకుని, తాను బ్రహ్మమని తెలుసుకుంటాడు. అప్పుడు జనన మరణ చక్రం నుండి విముక్తి పొంది, **శాశ్వత ఆనందాన్ని, మోక్షాన్ని** పొందుతాడు.

<u>ముగింపు</u>

భగవద్గీత తొమ్మిదవ అధ్యాయం, అద్వైత దృష్టికోణం నుండి, **పరబ్రహ్మం యొక్క అత్యున్నత రహస్యాన్ని** వెల్లడిస్తుంది. అది **విశ్వమంతా తానే అయినప్పటికీ, దానికి అతీతంగా, నిర్లిప్తంగా ఉండే పరమాత్మ తత్వాన్ని** వివరిస్తుంది. ఈ జ్ఞానం ద్వారా, జీవి **తానే పరబ్రహ్మం** అని తెలుసుకుని, తనలోని అజ్ఞానాన్ని, అహంకారాన్ని, భేద బుద్ధిని తొలగించుకుంటాడు. నిస్వార్థమైన, జ్ఞానంతో కూడిన భక్తి ద్వారా, జీవి తన మనస్సును పరమాత్మపై (తన ఆత్మపై) లగ్నం చేసి, సంసార బంధాల నుండి విముక్తి పొంది, **నిత్యమైన**

అచలానందాన్ని, మోక్షాన్ని పొందుతాడని ఈ అధ్యాయం యొక్క పరమార్థం. ఇది 'అహం బ్రహ్మాస్మి' అనే మహావాక్యానికి ఆచరణాత్మకమైన, అనుభవపూర్వకమైన మార్గదర్శనం.

10. విభూతి యోగం

ఈ అధ్యాయం **పరమాత్మ యొక్క దివ్య విభూతులను**, అనగా ఆయన **అనంతమైన మహిమలను, ప్రాముఖ్యతను మరియు విశ్వవ్యాపకత్వాన్ని** వివరిస్తుంది. అద్వైతపరంగా, ఇది **సమస్త సృష్టిలోనూ, ప్రతి రూపంలోనూ, ప్రతి గుణంలోనూ ఉన్నది ఒకే బ్రహ్మమే** అని గ్రహించడానికి లోతైన అంతర్దృష్టిని అందిస్తుంది.

భగవద్గీత పదవ అధ్యాయం: అద్వైత పరమార్థం

మునుపటి అధ్యాయాలలో కృష్ణుడు తన పరమ తత్వాన్ని, జ్ఞానవిజ్ఞాన యోగాన్ని, మరియు తాను సర్వాంతర్యామి అని చెప్పాడు. ఇప్పుడు, పదవ అధ్యాయంలో, ఆ సర్వవ్యాపకత్వానికి మరింత దృశ్యరూపాన్ని ఇస్తూ, **తన దివ్య శక్తులను, గుణాలను, మరియు వ్యక్తీకరణలను** ఉదాహరణలతో వివరిస్తాడు. ఇది భక్తుడిని బాహ్య రూపాల నుండి అంతర్గత ఏకత్వ జ్ఞానం వైపు నడిపిస్తుంది.

1. పరమాత్మ యొక్క పరమ తత్వం:

శ్రీకృష్ణుడు ఈ జ్ఞానాన్ని తాను పునరుద్ఘాటిస్తున్నానని, ఎందుకంటే ఇది తన భక్తులకు అత్యంత ప్రియమైనదని చెబుతాడు. దేవతలు గానీ, మహర్షులు గానీ తన ఉత్పత్తిని (మూలాన్ని) తెలుసుకోలేరని అంటాడు.

- **నిరాకార బ్రహ్మం యొక్క సగుణ వ్యక్తీకరణ:** అద్వైతంలో, **నిర్గుణ, నిరాకార పరబ్రహ్మమే** అంతిమ సత్యం. అయితే, ఆ నిరాకార బ్రహ్మాన్ని సామాన్య మనస్సుతో గ్రహించడం కష్టం. అందువల్ల, భక్తుల ఉపాసన కోసం మరియు జ్ఞానుల అనుభూతి కోసం, అదే బ్రహ్మం సగుణ రూపంలో, దివ్య శక్తులతో వ్యక్తమవుతుంది. శ్రీకృష్ణుడు ఇక్కడ ఆ సగుణ బ్రహ్మ స్వరూపంగా తనను తాను ఆవిష్కరించుకుంటున్నాడు.
- **అజ్ఞాన తిమిరాంధకారం:** దేవతలు, మహర్షులు సైతం ఆయన మూలాన్ని తెలుసుకోలేరు అంటే, మాయా ప్రభావం వల్ల అజ్ఞానంలో ఉన్నవారు పరమాత్మ యొక్క నిజ స్వరూపాన్ని, ఆయన అనాదిత్వాన్ని గ్రహించలేరు.

- **పరమార్థం:** ఇది పరమాత్మ యొక్క **అచింత్యమైన శక్తిని, అనంతత్వాన్ని** సూచిస్తుంది. ఆయనకు ఆరంభం లేదు, అంతం లేదు. ఆయనే అన్నిటికీ మూలం. ఈ జ్ఞానం లభించినప్పుడు, జీవి తనను తాను పరిమితమైన జీవిగా కాకుండా, ఆ అనంతమైన బ్రహ్మంలో ఒక భాగంగా, లేక బ్రహ్మంగానే అనుభూతి చెందుతాడు.

2. విభూతి యోగం - సర్వవ్యాపకత్వ దర్శనం:

ఈ అధ్యాయం యొక్క ప్రధానాంశం శ్రీకృష్ణుడి **దివ్య విభూతులు**. ఆయన ప్రపంచంలోని అన్ని శ్రేష్ఠమైన, గొప్పవైన, శక్తివంతమైన, అందమైన విషయాలలో తానున్నానని ప్రకటిస్తాడు.

- **'యద్యద్విభూతిమత్సత్త్వం శ్రీమదూర్జితమేవ వా। తత్తదేవావగచ్ఛత్వం మమ తేజోऽంశసంభవమ్॥'**: అంటే, "ఏ ఏ వస్తువులోనైతే ఐశ్వర్యం, కాంతి, బలం, సౌందర్యం విశేషంగా ఉన్నాయో, వాటన్నింటినీ నా తేజస్సు యొక్క అంశల నుండి పుట్టినవిగా తెలుసుకో."
- **కొన్ని ఉదాహరణలు:**
  - ఆదిదేవతలలో విష్ణువును (తానే విష్ణువునని)
  - సూర్యులలో కిరణాలు కలిగిన సూర్యుడిని
  - నక్షత్రాలలో చంద్రుడిని
  - వేదాలలో సామవేదాన్ని
  - రుద్రులలో శంకరుడిని
  - పశువులలో సింహాన్ని
  - నదులలో గంగానదిని
  - అక్షరాలలో ఓంకారాన్ని
  - మహర్షులలో భృగువును
  - సేనానులలో స్కందుడిని (కార్తికేయుడిని)
  - పాండవులలో అర్జునుడిని
  - కాలంలో తాను కాలమేనని
  - సకల విద్యలలో ఆధ్యాత్మ విద్యను
  - సకల జీవులకు తాను ఆరంభం, అంతం, మధ్యం అని

- **పరమార్థం:** అద్వైతంలో, **సమస్త సృష్టి పరబ్రహ్మమే, దానిలో భేదం లేదు.** అయితే, ఈ జ్ఞానాన్ని సామాన్య మనస్సుతో వెంటనే గ్రహించడం కష్టం. కాబట్టి, కృష్ణుడు వివిధ ఉదాహరణల ద్వారా, **ప్రతి ఉన్నతమైన, శక్తివంతమైన, అందమైన రూపంలో పరమాత్మ యొక్క దివ్యత్వం వ్యక్తమవుతుంది** అని తెలియజేస్తాడు. ఇది సాధకుడికి ప్రపంచాన్ని ద్వంద్వంగా చూడకుండా, **అంతటా బ్రహ్మాన్ని దర్శించే** శిక్షణ. ప్రతి జీవిలో, ప్రతి వస్తువులో దైవత్వాన్ని చూడటం ద్వారా, జీవి తనలోనే ఉన్న దైవత్వాన్ని కూడా గ్రహిస్తాడు. ఈ విభూతుల ద్వారా పరమాత్మను తెలుసుకోవడం చివరకు నామరూపాలకు అతీతమైన అచల-బ్రహ్మాన్ని అనుభవించడానికి దారితీస్తుంది.

3. అనంతత్వం మరియు సంక్షిప్త వివరణ:

కృష్ణుడు తన విభూతులు అనంతమని, తాను కేవలం కొన్నింటిని మాత్రమే చెప్పానని అంటాడు.

- **అంతం లేని మహిమ:** పరమాత్మ యొక్క మహిమలు, గుణాలు, వ్యక్తీకరణలు అపారమైనవి, వాటికి అంతం లేదు. వాటిని పూర్తిగా వివరించడం ఎవరికీ సాధ్యం కాదు.
- **సంక్షిప్త వివరణ:** తాను కేవలం ముఖ్యమైన, శ్రేష్ఠమైన కొన్ని విభూతులను మాత్రమే సంక్షిప్తంగా వివరించానని అంటాడు.
- **పరమార్థం:** ఇది **బ్రహ్మం యొక్క అనంతత్వాన్ని** సూచిస్తుంది. మానవ మనస్సు, బుద్ధి పరిమితమైనవి కాబట్టి, ఆ అనంతమైన బ్రహ్మాన్ని పూర్తిగా గ్రహించలేవు. ఈ విభూతుల ద్వారా, సాధకుడు ఆ అనంతత్వంలో ఒక చిన్న భాగంలో బ్రహ్మాన్ని దర్శించి, క్రమంగా ఆ **అనంతుడైన బ్రహ్మాన్ని తన ఆత్మగా** అనుభూతి చెందుతాడు. ఈ అవగాహన జీవిని అహంకారం నుండి విముక్తి చేసి, వినయాన్ని, శరణాగతిని పెంచుతుంది.

4. జ్ఞాన ఫలం - అభేద దర్శనం:

ఈ జ్ఞానం యొక్క అంతిమ ఫలం అభేద దర్శనమే.

- **'అహం సర్వస్య ప్రభవో మత్తః సర్వం ప్రవర్తతే'**: "నేనే అన్నింటికీ మూలం, నా నుండే అంతా వ్యక్తమవుతున్నది" అని కృష్ణుడు అంటాడు.
- **భావ సమన్వయం:** ఈ జ్ఞానం ద్వారా, జీవి ప్రపంచాన్ని కేవలం భౌతికమైనదిగా కాకుండా, **దివ్యమైన లీలగా** చూస్తాడు. అన్నీ ఆ పరమాత్మ స్వరూపాలే అని గ్రహించి, ద్వంద్వాలకు అతీతుడై, శాంతిని పొందుతాడు.

- **పరమార్థం:** అద్వైతంలో, **బ్రహ్మమే సత్యం, జగన్మిథ్య, బ్రహ్మైవ సత్యం.** ఈ అధ్యాయం ఈ సత్యాన్ని అనుభవపూర్వకంగా దర్శించడానికి ఒక మార్గాన్ని అందిస్తుంది. ప్రతి వస్తువులో, ప్రతి జీవిలో పరమాత్మను దర్శించడం ద్వారా, చివరకు **'అహం బ్రహ్మాస్మి' (నేనే బ్రహ్మం)** అనే అనుభూతిని పొందడమే ఈ అధ్యాయం యొక్క పరమార్థం. ఈ అనుభూతి ద్వారా జీవి సంసార బంధాల నుండి విముక్తి పొంది, మోక్షాన్ని పొందుతాడు.

ముగింపు

భగవద్గీత పదవ అధ్యాయం, అద్వైత దృష్టికోణం నుండి, **పరమాత్మ యొక్క అనంతమైన మహిమలను, ఆయన సర్వవ్యాపకత్వాన్ని** స్పష్టంగా వివరిస్తుంది. ఇది ప్రతి వస్తువులోనూ, ప్రతి జీవిలోనూ ఉన్న **దివ్యత్వాన్ని గుర్తించే జ్ఞానాన్ని** అందిస్తుంది. ఈ **విభూతుల దర్శనం** ద్వారా, సాధకుడు ప్రపంచంలో కనిపించే అనేకత్వం అంతా ఒకే పరమాత్మ యొక్క వ్యక్తీకరణలే అని గ్రహించి, చివరకు **తానే ఆ బ్రహ్మం** అనే అభేద అనుభూతిని పొందుతాడు. ఈ జ్ఞానం జీవిని అహంకారం నుండి విముక్తుడిని చేసి, శాశ్వతమైన ఆనందాన్ని, మోక్షాన్ని ప్రసాదిస్తుందని ఈ అధ్యాయం యొక్క పరమార్థం.

11. విశ్వరూప సందర్శన యోగం

ఈ అధ్యాయం అర్జునుడికి శ్రీకృష్ణుడు తన **విశ్వరూపాన్ని** చూపించడం ద్వారా, **పరమాత్మ సకల విశ్వానికి ఆధారభూతుడు, సర్వవ్యాపకుడు మరియు సర్వమూ తానే** అనే అద్వైత సత్యాన్ని ప్రత్యక్షంగా అనుభూతి చెందేలా చేస్తాడు.

భగవద్గీత పదకొండవ అధ్యాయం: అద్వైత పరమార్థం

మునుపటి అధ్యాయాలలో శ్రీకృష్ణుడు తన పరమ తత్వాన్ని, విభూతులను (తన మహిమలను) జ్ఞానం ద్వారా వివరించాడు. ఇప్పుడు, పదకొండవ అధ్యాయంలో, ఆ జ్ఞానాన్ని **అనుభవపూర్వకంగా, దృశ్య రూపంలో** అర్జునుడికి చూపిస్తాడు. ఇది కేవలం ఒక దర్శనం కాదు, **జ్ఞానం యొక్క పరాకాష్ట, జీవబ్రహ్మైక్య అనుభూతికి ప్రతీక.**

1. జ్ఞానం నుండి అనుభూతికి:

అధ్యాయం ప్రారంభంలో, అర్జునుడు కృష్ణుడు ఇంతకుముందు చెప్పిన **పరమ గుహ్యమైన ఆధ్యాత్మ జ్ఞానాన్ని** విన్నానని, ఇప్పుడు ఆయన తన **ఐశ్వర్య యోగాన్ని, అనగా విశ్వరూపాన్ని** చూడాలనుకుంటున్నానని కోరతాడు.

- **పరమార్థం:** ఇది అద్వైతంలో **సిద్ధాంత జ్ఞానం (పరోక్ష జ్ఞానం)** నుండి **ప్రత్యక్ష అనుభూతి (అపరోక్ష జ్ఞానం)** వైపు ప్రయాణాన్ని సూచిస్తుంది. కేవలం వినడం ద్వారా లేదా చదవడం ద్వారా బ్రహ్మాన్ని అర్థం చేసుకోవడం ఒక భాగం. కానీ, దానిని **అనుభవపూర్వకంగా దర్శించడం, తద్వారా తానే బ్రహ్మం అని తెలుసుకోవడం** అనేది అంతిమ లక్ష్యం. అర్జునుడి కోరిక, సాధకుడు బ్రహ్మ జ్ఞానాన్ని కేవలం బుద్ధి ద్వారా కాకుండా, అంతర్గత అనుభవం ద్వారా పొందాలనే తృష్ణకు ప్రతీక.

2. విశ్వరూప దర్శనం - సర్వమూ బ్రహ్మమే:

శ్రీకృష్ణుడు అర్జునుడికి తన దివ్యరూపాన్ని దర్శించేందుకు **దివ్య దృష్టిని** ప్రసాదిస్తాడు, ఎందుకంటే సాధారణ కళ్ళతో ఆ రూపాన్ని చూడలేము. అప్పుడు అర్జునుడు **పరమాత్మ విశ్వరూపాన్ని** చూస్తాడు.

- **సమస్త సృష్టి పరమాత్మలోనే:** ఈ రూపంలో అర్జునుడు సమస్త విశ్వాన్ని – దేవతలు, ఋషులు, రాక్షసులు, గ్రహాలు, సముద్రాలు, పర్వతాలు, సమస్త జీవులు, సృష్టి, స్థితి, లయ కారణాలు, కాలం – అన్నీ **ఒకే పరమాత్మ రూపంలో** చూస్తాడు. అనేక శిరస్సులు, నేత్రాలు, వదనాలతో, అనంతమైన రూపాలు, రంగులు, శక్తులతో కూడిన ఆ విశ్వరూపం **సృష్టి అంతా పరమాత్మలోనే ఉంది** అని వెల్లడిస్తుంది.
- **కాల స్వరూపం:** కృష్ణుడు తాను **కాల స్వరూపాన్ని** అని, యుద్ధంలో చనిపోయే వీరులు అందరూ తనచే ఇప్పటికే చంపబడినవారే అని చెబుతాడు. అర్జునుడు కేవలం నిమిత్తమాత్రుడు మాత్రమే.
- **పరమార్థం:** ఇది అద్వైతంలోని అత్యున్నత సత్యమైన **'సర్వం ఖల్విదం బ్రహ్మ' (ఇదంతా బ్రహ్మమే)** మరియు **'ఏకమేవాద్వితీయం' (ఒక్కటే, రెండవది లేదు)** అనే మహావాక్యాలకు ప్రత్యక్ష నిదర్శనం. ప్రపంచంలో కనిపించే అనేకత్వం అంతా మాయాజనితం. వాస్తవానికి, **భిన్నంగా కనిపించే ప్రతి వస్తువు, ప్రతి జీవి, ప్రతి శక్తి అంతా ఒకే పరమాత్మ యొక్క వ్యక్తీకరణ.** అర్జునుడు చూసింది కేవలం బయటి రూపం కాదు, **తనలోనూ, సృష్టిలోనూ అంతర్లీనంగా ఉన్న బ్రహ్మ స్వరూపాన్నే.** కాలం కూడా పరమాత్మ ఆధీనంలోనే ఉందని తెలుసుకోవడం ద్వారా, జీవి కాల భయానికి అతీతుడవుతాడు. తాను కేవలం ఒక పనిముట్టు మాత్రమే అని తెలుసుకున్నప్పుడు, కర్తృత్వ అహంకారం తొలగిపోతుంది.

3. భయం నుండి ప్రశాంతతకు:

విశ్వరూపాన్ని చూసిన అర్జునుడు భయంతో, ఆశ్చర్యంతో నిండిపోతాడు. ఆ రూపం యొక్క భీకరత్వం, అనంతత్వం అతని మనస్సును కదిలించివేస్తుంది. చివరకు, కృష్ణుడు తిరిగి తన సౌమ్య రూపానికి మారినప్పుడు, అర్జునుడు ప్రశాంతతను పొందుతాడు.

- **జ్ఞాన పచారం:** అజ్ఞానం వల్ల జీవి ప్రపంచంలోని భేదాలను చూసి భయపడుతుంది. సత్యం ఒకే ఒక బ్రహ్మమని తెలుసుకోవడం, మరియు ఆ బ్రహ్మాన్ని దర్శించడం (విశ్వరూప దర్శనం) కొన్నిసార్లు మనస్సును భయబ్రాంతులకు గురిచేస్తుంది, ఎందుకంటే ఇది తన పరిమిత దృక్పథాన్ని ఛేదిస్తుంది.
- **సౌమ్య రూపం - ఉపాసన సులభత్వం:** కృష్ణుడు తన మానవ రూపాన్ని తిరిగి ధరించడం, ఆ నిరాకార బ్రహ్మాన్ని (విశ్వరూపాన్ని) సామాన్య మనస్సుతో గ్రహించడం కష్టం కాబట్టి, **సగుణ రూపంలో ఉపాసన సులభం** అని తెలియజేస్తుంది. సగుణ రూపం ద్వారానే నిర్గుణాన్ని తెలుసుకోగలం.
- **పరమార్థం:** అద్వైతంలో, **సత్యం భయానకంగా అనిపించినా, అది అంతిమంగా శాంతిని, మోక్షాన్ని ఇస్తుంది.** భయం అనేది అజ్ఞానం నుండి పుడుతుంది. విశ్వరూప దర్శనం ద్వారా జ్ఞానం పొందిన తర్వాత, జీవికి ప్రపంచంలోని ఏ భేదం పట్ల భయం ఉండదు, ఎందుకంటే అంతా తన స్వరూపమే అని తెలుసుకుంటాడు. భయం తొలగిపోయి, శాశ్వతమైన అచలానందం, ప్రశాంతత లభిస్తుంది.

4. దర్శన మార్గం - భక్తి, జ్ఞాన సమన్వయం:

శ్రీకృష్ణుడు ఈ విశ్వరూపాన్ని దర్శించడం కేవలం వేదాధ్యయనం, యజ్ఞాలు, దానాలు, తపస్సుల ద్వారా సాధ్యం కాదని, **అనన్య భక్తి ద్వారానే** సాధ్యమని చెబుతాడు.

- **అనన్య భక్తి:** ఇక్కడ అనన్య భక్తి అంటే, **'దైవానికి మించి ఇంకేమీ లేదు, అంతా దైవమే'** అనే భావనతో కూడిన భక్తి. దైవాన్ని తనకన్నా వేరుగా చూడకుండా, తనలోనే, అన్నిటిలోనూ దైవత్వాన్ని దర్శించే భక్తి.
- **పరమార్థం:** అద్వైతంలో, **జ్ఞానం మరియు భక్తి ఒకదానికొకటి పూరకాలు.** అత్యున్నత భక్తి జ్ఞానంతో కూడి ఉంటుంది. భక్తుడు తన ఇష్టదైవంతో తాదాత్మ్యం చెంది, చివరకు తాను దైవమే అని తెలుసుకుంటాడు. ఈ **అభేద భక్తి** ద్వారా, జీవికి సమస్త సందేహాలు తొలగిపోయి, తన నిజ స్వరూపమైన బ్రహ్మాన్ని అనుభవపూర్వకంగా దర్శించగలడు. ఈ దర్శనమే మోక్షం.

ముగింపు

భగవద్గీత పదకొండవ అధ్యాయం, అద్వైత దృష్టికోణం నుండి, **పరమాత్మ సకల విశ్వానికి ఆధారభూతుడు, సర్వవ్యాపకుడు, మరియు సర్వమూ తానే** అనే అద్వైత సత్యాన్ని **ప్రత్యక్ష అనుభూతి (విశ్వరూప దర్శనం)** ద్వారా విశదపరుస్తుంది. ఇది సిద్ధాంత జ్ఞానం నుండి అనుభవపూర్వక జ్ఞానానికి మారడాన్ని సూచిస్తుంది. భయం, అజ్ఞానం తొలగిపోయి, సమస్తంలోనూ పరమాత్మనే దర్శించి, **తానే ఆ పరమాత్మ** అనే అభేద అనుభూతిని పొందడమే ఈ అధ్యాయం యొక్క పరమార్థం. ఈ అనుభూతి ద్వారా జీవి సంసార బంధాల నుండి విముక్తి పొంది, **శాశ్వతమైన అచలానందాన్ని, మోక్షాన్ని** పొందుతాడు.

12. భక్తి యోగం

ఈ అధ్యాయం **సగుణ బ్రహ్మ ఉపాసన (వ్యక్తోపాసన)** మరియు **నిర్గుణ బ్రహ్మ ఉపాసన (అవ్యక్తోపాసన)** ల మధ్య భేదాన్ని, మరియు **నిష్కామ భక్తి యొక్క ప్రాముఖ్యతను** వివరిస్తుంది. అద్వైతపరంగా, ఇది **భక్తి మార్గం ద్వారా జ్ఞానాన్ని పొంది, అంతిమంగా బ్రహ్మంతో ఏకం కావడాన్ని** నొక్కి చెబుతుంది.

భగవద్గీత పన్నెండవ అధ్యాయం: అద్వైత పరమార్థం

మునుపటి అధ్యాయాలలో శ్రీకృష్ణుడు తన విశ్వరూపాన్ని చూపించి, తాను సకల విశ్వానికి ఆధారభూతుడని, సర్వమూ తానే అని స్పష్టం చేశాడు. ఇప్పుడు, పన్నెండవ అధ్యాయంలో, **దైవాన్ని ఎలా ఆరాధించాలి**, మరియు **ఏ మార్గం (సగుణ లేదా నిర్గుణ ఉపాసన) మోక్షానికి సులభమైనది** అనే అర్జునుడి సందేహానికి సమాధానం ఇస్తాడు. ఈ అధ్యాయం అద్వైత మార్గంలో భక్తి యొక్క పాత్రను, మరియు జ్ఞానంతో కూడిన భక్తి యొక్క గొప్పదనాన్ని వివరిస్తుంది.

1. వ్యక్తోపాసన vs. అవ్యక్తోపాసన - ఉపాసనా విధానాలు:

అధ్యాయం ప్రారంభంలో, అర్జునుడు **నిరంతరం తన (కృష్ణుడి)పై మనస్సును లగ్నం చేసి భజించే భక్తులు శ్రేష్ఠులా, లేక అవ్యక్తమైన, నిర్గుణ బ్రహ్మన్ని ఉపాసించేవారు శ్రేష్ఠులా** అని ప్రశ్నిస్తాడు. దీనికి కృష్ణుడు సమాధానం ఇలా ఇస్తాడు:

- **నిర్గుణ బ్రహ్మం:** అద్వైతంలో, **నిర్గుణ, నిరాకార బ్రహ్మమే అంతిమ సత్యం.** అది అవ్యక్తం (వ్యక్తం కానిది), అచింత్యం (ఆలోచనలకు అతీతం), కూటస్థం (మార్పు లేనిది), అచలం (చలనం లేనిది).
- **సగుణ బ్రహ్మం:** ఈ నిర్గుణ బ్రహ్మమే ఉపాసకుల సౌలభ్యం కోసం **సగుణ రూపంలో (విష్ణువు, శివుడు, దేవి వంటి) వ్యక్తమవుతుంది.**
- **శ్రేష్ఠత:** శ్రీకృష్ణుడు **తన (సగుణ రూపంలో ఉన్న కృష్ణుడి)పై మనస్సును లగ్నం చేసి నిరంతరం భజించే భక్తులనే శ్రేష్ఠులుగా** పేర్కొంటాడు.
- **పరమార్థం:** అద్వైతంలో, **సగుణ ఉపాసన (వ్యక్తోపాసన) నిర్గుణ బ్రహ్మజ్ఞానానికి (అవ్యక్తోపాసన)** ఒక మెట్టు. నిర్గుణ బ్రహ్మాన్ని నేరుగా గ్రహించడం సాధారణ మనస్సుకు చాలా కష్టం. అందువల్ల, భక్తుడు ఒక సగుణ రూపాన్ని ఆశ్రయించి, దానిపై తన మనస్సును ఏకాగ్రం చేయడం ద్వారా, క్రమంగా ఆ రూపానికి అతీతమైన నిర్గుణ తత్వాన్ని గ్రహించగలడు. సగుణ ఉపాసన ద్వారా చిత్తశుద్ధి కలిగి, మనస్సు స్థిరపడి, అంతిమంగా అద్వైత అనుభూతిని పొందవచ్చని ఇది సూచిస్తుంది. భక్తి ద్వారా మనస్సు లయం కావడం, అహంకారం తొలగడమే ఇక్కడ ముఖ్యం.

2. ఆత్మసాక్షాత్కారానికి వివిధ మార్గాలు - మెట్లవారీ పద్ధతి:

శ్రీకృష్ణుడు భక్తుడు పరమాత్మను చేరుకోవడానికి వివిధ స్థాయిలలో ఉన్న మార్గాలను వివరిస్తాడు:

- **మనస్సును తనపై (పరమాత్మపై) లగ్నం చేయడం:** ఇది అత్యున్నతమైన భక్తి స్థాయి, ఇక్కడ భక్తుడు నిరంతరం తన ఇష్టదైవంపై మనస్సును కేంద్రీకరిస్తాడు.
- **అభ్యాస యోగం:** అలా మనస్సును స్థిరంగా ఉంచలేకపోతే, **నిరంతర అభ్యాసం (ధ్యానం, జపం)** ద్వారా మనస్సును తనపైకి తీసుకురావడానికి ప్రయత్నించాలి.
- **కర్మయోగం (మత్కర్మపరమో భవ):** అభ్యాసం కూడా కష్టమైతే, **తన కోసమే (పరమాత్మ కోసం) కర్మలు చేయడం**, అనగా నిష్కామ కర్మలు చేయడం ద్వారా మోక్షాన్ని పొందవచ్చు.
- **కర్మఫల త్యాగం:** కర్మలు చేయడం కూడా కష్టమనిపిస్తే, కనీసం **చేసిన కర్మల ఫలాలను త్యజించి, ఈశ్వరార్పణం చేయాలి.** ఇది అంతిమంగా శాంతినిస్తుంది.
- **పరమార్థం:** అద్వైతంలో, **మోక్షం పొందడానికి ఒకే ఒక మార్గం లేదు.** ప్రతి వ్యక్తి యొక్క స్వభావానికి, ఆధ్యాత్మిక స్థాయికి అనుగుణంగా వివిధ మార్గాలు ఉన్నాయి. ఈ మెట్లవారీ పద్ధతి, జీవి ఎక్కడ ఉన్నా, అక్కడి నుండి ఆధ్యాత్మిక ప్రయాణాన్ని ప్రారంభించి, క్రమంగా ఉన్నత

స్థాయికి చేరుకోవచ్చని సూచిస్తుంది. చివరికి అన్ని మార్గాలు **అహంకారాన్ని, మమకారాన్ని వదిలివేయడం** ద్వారానే ఆత్మజ్ఞానానికి, బ్రహ్మానుభూతికి దారితీస్తాయని ఇది స్పష్టం చేస్తుంది.

3. భక్తుడి లక్షణాలు - స్థితప్రజ్ఞుడికి కొనసాగింపు:

ఈ అధ్యాయం చివరలో శ్రీకృష్ణుడు తనకు అత్యంత ప్రియమైన భక్తుడి లక్షణాలను వివరిస్తాడు. ఇవి రెండవ అధ్యాయంలోని **స్థితప్రజ్ఞుడి లక్షణాలకు కొనసాగింపు.**

- **ద్వంద్వాలకు అతీతుడు:** ఇతడు ద్వేషం లేనివాడు, అందరి పట్ల స్నేహభావం కలవాడు, దయ గలవాడు, మమకారం లేనివాడు, అహంకారం లేనివాడు, సుఖదుఃఖాలకు సమంగా ఉండేవాడు, ఓర్పు కలవాడు.
- **సమత్వం:** శత్రువు పట్ల, మిత్రుడి పట్ల, మానావమానాల పట్ల, శీతోష్ణాల పట్ల **సమత్వంతో** ఉంటాడు. ప్రశంసలకు, నిందలకు చలించడు.
- **ఆత్మలో స్థిరత్వం:** ఇతడు నిరంతరం అచంచలమైన ఆత్మలో స్థిరపడి ఉంటాడు, దృఢ సంకల్పం కలవాడు, తన మనస్సును, బుద్ధిని భగవంతుడికి అర్పించినవాడు.
- **పరమార్థం:** ఈ లక్షణాలు అద్వైత జ్ఞానం పొందిన వ్యక్తి యొక్క **ఆచరణాత్మక స్థితిని** సూచిస్తాయి. జ్ఞానం అనేది కేవలం సిద్ధాంతం కాదు, అది జీవన విధానంగా మారాలి. జ్ఞానియైన భక్తుడు, తాను బ్రహ్మమని తెలుసుకుని, ప్రపంచంలో ద్వంద్వాలకు అతీతుడై, అందరిలోనూ ఆత్మ స్వరూపాన్ని చూస్తూ, **నిస్వార్థంగా, ప్రేమతో** జీవిస్తాడు. ఈ స్థితియే **జీవన్ముక్తి**, ఇక్కడ జీవి జీవిస్తూనే మోక్షాన్ని పొందుతాడు.

4. శ్రద్ధా భక్తి - అమృత తత్వం:

ఈ ధర్మ సూత్రాలను శ్రద్ధతో అనుసరించిన వారికి అమృతం వంటి ఫలం లభిస్తుందని కృష్ణుడు అంటాడు.

- **పరమార్థం:** అద్వైతంలో, **జ్ఞానమే అమృతం**, అది జనన మరణ చక్రం నుండి విముక్తినిస్తుంది. ఈ జ్ఞానాన్ని పొందడానికి శ్రద్ధ, మరియు దైవం పట్ల (తన ఆత్మ పట్ల) భక్తి అత్యంత అవసరం.

<u>**ముగింపు**</u>

భగవద్గీత పన్నెండవ అధ్యాయం, అద్వైత దృష్టికోణం నుండి, **సగుణ భక్తి మార్గం నిర్గుణ బ్రహ్మజ్ఞానానికి ఒక సోపానం** అని స్పష్టం చేస్తుంది. ఇది వివిధ ఆధ్యాత్మిక స్థాయిలలో ఉన్న సాధకులందరికీ మోక్ష మార్గాన్ని అందుబాటులో ఉంచుతుంది. **నిష్కామ భక్తి, కర్మఫల త్యాగం మరియు మనోనిగ్రహం** ద్వారా,

జీవి తన అజ్ఞానాన్ని తొలగించుకుని, ద్వంద్వాలకు అతీతుడై, **సర్వత్రా బ్రహ్మాన్నే దర్శిస్తాడు.** ఈ లక్షణాలు కలిగిన భక్తుడు కేవలం దైవాన్ని ఆరాధించేవాడు కాదు, **తానే ఆ దైవం** అని అనుభూతి చెంది, **శాశ్వతమైన అచలానందాన్ని, మోక్షాన్ని (బ్రహ్మ నిర్వాణం)** పొందుతాడని ఈ అధ్యాయం యొక్క పరమార్థం.

13. క్షేత్రక్షేత్రజ్ఞ విభాగ యోగం

ఈ అధ్యాయం అద్వైత వేదాంతంలోని అత్యంత ముఖ్యమైన సిద్ధాంతాలైన **'క్షేత్రం' (శరీరం/ప్రకృతి/అనాత్మ) మరియు 'క్షేత్రజ్ఞుడు' (ఆత్మ/పరమాత్మ/బ్రహ్మం)** ల మధ్య భేదాన్ని మరియు వాటి ఐక్యతను స్పష్టంగా వివరిస్తుంది. ఇది **జీవాత్మ, పరమాత్మ, ప్రకృతి యొక్క తత్వాన్ని** నిరూపిస్తుంది.

భగవద్గీత పదమూడవ అధ్యాయం: అద్వైత పరమార్థం

మునుపటి అధ్యాయాలలో శ్రీకృష్ణుడు తన పరమ తత్వాన్ని, భక్తి మార్గాలను, మరియు విశ్వవ్యాపకత్వాన్ని వివరించాడు. ఇప్పుడు, పదమూడవ అధ్యాయంలో, ఈ విశ్వం ఎలా ఏర్పడింది, దానిని ఎవరు తెలుసుకుంటారు, మరియు ఈ రెండింటి మధ్య సంబంధం ఏమిటి అనే ప్రాథమిక ప్రశ్నలకు సమాధానం ఇస్తాడు. ఇది **ఆత్మ మరియు అనాత్మల మధ్య వివేకాన్ని**, మరియు **జీవబ్రహ్మైక్యాన్ని** అర్థం చేసుకోవడానికి కీలకం.

1. క్షేత్రం (శరీరం/ప్రకృతి) మరియు క్షేత్రజ్ఞుడు (ఆత్మ/పరమాత్మ):

ఈ అధ్యాయం యొక్క ప్రధానాంశం ఈ రెండు కీలక భావనలను వివరించడం.

- **క్షేత్రం (The Field):** కృష్ణుడు ఈ దేహాన్ని **'క్షేత్రం'** అని పిలుస్తాడు. ఇక్కడ క్షేత్రం అంటే ఒక పొలం వంటిది, దీనిలో కర్మలు అనే విత్తనాలు నాటబడి, ఫలాలు పండుతాయి. ఇది కేవలం శరీరం మాత్రమే కాదు, **పంచ మహాభూతాలు (భూమి, నీరు, అగ్ని, వాయువు, ఆకాశం), అహంకారం, బుద్ధి, అవ్యక్తం (మూల ప్రకృతి), పది ఇంద్రియాలు, మనస్సు, పంచేంద్రియ గోచర విషయాలు, ఇచ్ఛ, ద్వేషం, సుఖం, దుఃఖం, సంఘాతం (శరీర కలయిక), చైతన్యం, ధైర్యం** - ఇవన్నీ కలిపి క్షేత్రం అవుతాయి. ఇది **అనాత్మ**, అనగా ఆత్మ కానిది, మార్పు చెందేది, నశించేది.

- **క్షేత్రజ్ఞుడు (The Knower of the Field):** ఈ క్షేత్రాన్ని, దానిలోని మార్పులను, గుణాలను, సుఖదుఃఖాలను **తెలుసుకునేవాడు 'క్షేత్రజ్ఞుడు'**. శ్రీకృష్ణుడు తాను (పరమాత్మ) అన్ని క్షేత్రాలలోనూ క్షేత్రజ్ఞుడిని అని చెబుతాడు. అంటే, ప్రతి జీవిలోని అచలంగా ఉన్న ఆత్మయే క్షేత్రజ్ఞుడు, మరియు ఆ ఆత్మే పరమాత్మ.
- **పరమార్థం:** అద్వైతంలో, **క్షేత్రం అనేది మాయాజనితమైన జగత్తు, అది మిథ్య (నిజం కానిది, కానీ కనిపించేది)**. క్షేత్రజ్ఞుడు సత్యమైన, నిత్యమైన, అచలమైన, చైతన్య స్వరూపుడైన **బ్రహ్మమే**. జీవి అజ్ఞానం వల్ల తనను తాను క్షేత్రంగా (శరీరంగా, మనస్సుగా) భావించుకుంటుంది, కానీ వాస్తవానికి అది క్షేత్రజ్ఞుడే. ఈ అధ్యాయం **'నేను శరీరాన్ని కాదు, శరీరాన్ని తెలుసుకునే చైతన్యాన్ని'** అనే వివేకాన్ని కలిగిస్తుంది. క్షేత్రం అనాత్మ కాబట్టి, దాని ధర్మాలు (పుట్టుక, చావు, మార్పు, దుఃఖం) ఆకాశం లాంటి ఆత్మకు అంటవు అని తెలుసుకోవడమే అద్వైత జ్ఞానానికి పునాది.

2. జ్ఞానం - జ్ఞానానికి సాధనాలు:

క్షేత్రజ్ఞుడిని, అనగా ఆత్మను తెలుసుకోవడానికి అవసరమైన **జ్ఞాన సాధనాలను** శ్రీకృష్ణుడు వివరిస్తాడు.

- **జ్ఞాన లక్షణాలు:** అమానిత్వం (అహంకారం లేకపోవడం), అదంభిత్వం (డంభం లేకపోవడం), అహింస, క్షమ, ఆర్జవం (నిజాయితీ), ఆచార్యోపాసన (గురువును సేవించడం), శౌచం (శారీరక, మానసిక శుద్ధి), స్థైర్యం, ఆత్మనిగ్రహం, ఇంద్రియ విషయాలలో వైరాగ్యం, అహంకారం లేకపోవడం, జనన-మరణ-వార్ధక్య-వ్యాధి-దుఃఖ దోషాలను గ్రహించడం, అనాసక్తి, పుత్ర-దార-గృహ ఆదుల పట్ల మమకారం లేకపోవడం, ఇష్టాఇష్ట ప్రాప్తిలో సమత్వం, అవ్యభిచారి భక్తి, ఏకాంత ప్రియత్వం, జన సమూహాల పట్ల అనాసక్తి, నిత్యం ఆత్మజ్ఞానంలో స్థిరపడటం, తత్వజ్ఞానం యొక్క ప్రయోజనాలను గుర్తించడం - ఇవన్నీ జ్ఞానానికి సాధనాలు.
- **పరమార్థం:** ఈ లక్షణాలు అద్వైత జ్ఞానాన్ని పొందడానికి ఒక వ్యక్తి తనను తాను ఎలా సిద్ధం చేసుకోవాలో వివరిస్తాయి. ఇవి కేవలం సిద్ధాంత జ్ఞానం కాదు, **ఆచరణాత్మకమైన సాధనలు**. ఈ గుణాలను అలవర్చుకోవడం ద్వారా, జీవి తనలోని అజ్ఞానాన్ని, అహంకారాన్ని, రాగద్వేషాలను తొలగించుకుని, **చిత్తశుద్ధిని** పొందుతాడు. చిత్తశుద్ధి ఉన్నప్పుడే ఆత్మజ్ఞానం ప్రకాశిస్తుంది, అప్పుడు క్షేత్రజ్ఞుడిని దర్శించడం సాధ్యమవుతుంది.

3. జ్ఞేయం (తెలుసుకోదగినది) - పరబ్రహ్మ తత్వం:

క్షేత్రజ్ఞుడిని తెలుసుకోవడం ద్వారా జీవి ఏమి పొందుతాడో, ఆ **'జ్ఞేయం' (తెలుసుకోదగిన పరబ్రహ్మం)** యొక్క లక్షణాలను కృష్ణుడు వివరిస్తాడు.

- **అనాది, నిర్గుణం:** అది అనాది, నాశనం లేనిది, సత్-అసత్ రెండింటికీ అతీతమైనది (అంటే, ఉందో లేదో అని చెప్పలేము, ఎందుకంటే అది అన్నిటికీ అతీతం), గుణాలకు అతీతమైనది.
- **సర్వవ్యాపకం:** అది అన్ని చోట్లా చేతులు, కాళ్ళు, కళ్ళు, తలలు, ముఖాలు, చెవులు కలిగి ఉంటుంది, అన్నిటినీ ఆవరించి ఉంటుంది.
- **నిర్లిప్తం:** అది అన్ని ఇంద్రియాలకు అతీతం, కానీ ఇంద్రియాల గుణాలను ప్రకాశింపజేస్తుంది. సమస్తాన్ని ధరించినప్పటికీ దేనికీ అంటదు.
- **అన్ని జీవులలోనూ:** అది లోపలా, బయటా ఉంటుంది, కదలకుండా ఉంటుంది, కానీ కదులుతుంది. అది సూక్ష్మమైనది, కాబట్టి తెలుసుకోవడం కష్టం. దగ్గరగా ఉంటుంది, దూరంగా కూడా ఉంటుంది. అది విభజింపబడదు, కానీ విభజించినట్లుగా కనిపిస్తుంది. అది సర్వ జీవుల యొక్క పోషకుడు, లయకారుడు.
- **పరమార్థం:** ఇది **నిర్గుణ నిరాకార నిశ్చల బ్రహ్మాన్ని** వివరిస్తుంది. అద్వైతంలో, **బ్రహ్మమే సత్యం**, అది ఈ సృష్టికి అతీతమైనది, కానీ అదే సమయంలో సృష్టిలో అంతర్లీనంగా ఉంటుంది. ఇది **'నేతి నేతి'** (ఇది కాదు, ఇది కాదు) అనే పద్ధతి ద్వారా మాత్రమే తెలుసుకోదగినది. క్షేత్రజ్ఞుడు మరియు ఈ జ్ఞేయమైన బ్రహ్మం **ఒక్కటే** అని తెలుసుకోవడమే అద్వైత జ్ఞానం యొక్క అంతిమ లక్ష్యం.

4. జ్ఞాన ఫలం - బ్రహ్మైక్యం:

క్షేత్రం, క్షేత్రజ్ఞుడు మరియు జ్ఞేయం గురించి తెలుసుకున్నవాడికి లభించే ఫలాన్ని కృష్ణుడు వివరిస్తాడు.

- **సర్వత్రా సమ దర్శనం:** జ్ఞాని సమస్త జీవులలోనూ, వస్తువులలోనూ ఒకే ఆత్మను, పరమాత్మను చూస్తాడు. అతడు తనను తాను నాశనం చేసుకోడు, ఎందుకంటే తాను ఆత్మ స్వరూపుడు అని తెలుసుకుంటాడు.
- **ప్రకృతి నుండి విముక్తి:** తన కర్మలను ప్రకృతి గుణాలే చేస్తున్నాయని, తాను నిష్క్రియమైన అచలమైన ఆత్మను అని తెలుసుకున్నవాడు కర్మబంధాల నుండి విముక్తి పొందుతాడు.
- **మోక్షం:** క్షేత్రం, క్షేత్రజ్ఞుడి మధ్య భేదాన్ని తెలుసుకున్నవాడు, ప్రకృతి నుండి విముక్తి పొంది, **పరమాత్మ స్వరూపాన్ని పొందుతాడు**, అనగా మోక్షాన్ని పొందుతాడు.

- **పరమార్థం:** ఈ అధ్యాయం యొక్క అంతిమ పరమార్థం **ఆత్మ-అనాత్మ వివేకం** ద్వారా **జీవబ్రహ్మైక్యాన్ని** అనుభవపూర్వకంగా తెలుసుకోవడం. జీవి తనను తాను శరీరం, మనస్సు, ఇంద్రియాలు వంటి క్షేత్రంగా భావించడం వల్లనే బంధంలో చిక్కుకుంటాడు. తాను క్షేత్రాన్ని తెలుసుకునే **క్షేత్రజ్ఞుడిని, ఆ క్షేత్రజ్ఞుడే పరబ్రహ్మం** అని తెలుసుకున్నప్పుడు, అతడు అజ్ఞానం నుండి విముక్తి పొంది, శాశ్వతమైన అచలానందాన్ని, మోక్షాన్ని పొందుతాడు. ఇది **జీవన్ముక్తి** స్థితికి దారితీస్తుంది.

ముగింపు

భగవద్గీత పదమూడవ అధ్యాయం, అద్వైత దృష్టికోణం నుండి, '**క్షేత్రం**' **(అనాత్మ) మరియు** '**క్షేత్రజ్ఞుడు**' **(ఆత్మ/పరమాత్మ)** ల మధ్య భేదాన్ని స్పష్టంగా వివరిస్తుంది, తద్వారా **ఆత్మ-అనాత్మ వివేకాన్ని** పెంపొందిస్తుంది. అన్నీ పరబ్రహ్మమే అని, తాను ఈ శరీరం కాదని, శరీరాన్ని తెలుసుకునే నిత్యమైన, నిర్గుణమైన, నిశ్చలమైన, చైతన్య స్వరూపమైన **ఆత్మే** అని గ్రహించడం ద్వారా, జీవి అజ్ఞాన బంధాల నుండి విముక్తి పొంది, **శాశ్వతమైన బ్రహ్మానందాన్ని, మోక్షాన్ని** పొందుతాడని ఈ అధ్యాయం యొక్క పరమార్థం. ఇది అద్వైత మార్గంలో ఆత్మసాక్షాత్కారానికి ఒక సమగ్ర తత్వ బోధ.

14. గుణత్రయ విభాగ యోగం

ఈ అధ్యాయం **ప్రకృతి యొక్క త్రిగుణాలైన సత్వం, రజస్సు, తమస్సుల స్వభావాన్ని, అవి జీవిని ఎలా బంధిస్తాయో, మరియు వాటిని ఎలా అధిగమించి మోక్షాన్ని పొందాలో** వివరిస్తుంది. అద్వైతపరంగా, ఇది **బ్రహ్మమే సత్యం, జగత్తు మిథ్య** అనే సత్యాన్ని, మరియు **గుణాలకు అతీతుడైన ఆత్మను** తెలుసుకోవడం ద్వారానే ముక్తి లభిస్తుందని నొక్కి చెబుతుంది.

భగవద్గీత 14వ అధ్యాయం: అద్వైత పరమార్థం

మునుపటి అధ్యాయాలలో శ్రీకృష్ణుడు క్షేత్ర-క్షేత్రజ్ఞ వివేకాన్ని, అనగా ఆత్మ మరియు అనాత్మ మధ్య భేదాన్ని వివరించాడు. ఇప్పుడు, 14వ అధ్యాయంలో, ఆ **అనాత్మ (ప్రకృతి)** యొక్క స్వభావంలో అంతర్భాగమైన **త్రిగుణాల** గురించి, అవి జీవిని ఎలా ప్రభావితం చేస్తాయో, మరియు వాటి నుండి ఎలా

విముక్తి పొందవచ్చో వివరిస్తాడు. ఇది **ఆత్మ యొక్క నిర్గుణత్వాన్ని**, మరియు **గుణాతీత స్థితి ద్వారా బ్రహ్మానుభూతిని** సాధించే మార్గాన్ని చూపుతుంది.

1. గుణముల ఉత్పత్తి మరియు బంధ స్వభావం:

శ్రీకృష్ణుడు జ్ఞానాలలోకెల్లా ఉత్తమమైన జ్ఞానాన్ని (గుణత్రయ జ్ఞానం) మళ్ళీ వివరిస్తానని చెప్పి, దానిని తెలుసుకున్న వారు మోక్షాన్ని పొందుతారని అంటాడు.

- **ప్రకృతి గుణాలు:** ఈ సృష్టి అంతా **ప్రకృతి (మూల ప్రకృతి)** నుండి ఉద్భవించింది, ఇది **త్రిగుణాలతో (సత్త్వం, రజస్సు, తమస్సు)** కూడి ఉంటుంది. ఆత్మ ఈ గుణాలకు అతీతమైనది, కానీ శరీరంతో కూడిన జీవాత్మ లేదా జీవి ఈ గుణాలచే బంధించబడుతుంది.
    - **సత్త్వ గుణం:** ప్రకాశవంతమైనది, నిర్మలమైనది, సుఖాన్ని, జ్ఞానాన్ని కలిగిస్తుంది. అయితే, ఇది జీవిని సుఖం, జ్ఞానం పట్ల ఆసక్తితో బంధిస్తుంది. (ఉదా: 'నేను జ్ఞానవంతుడిని, సంతోషంగా ఉన్నాను' అనే భావన).
    - **రజో గుణం:** రాగం (ఆసక్తి), కోరికలకు మూలం, కర్మలను ప్రేరేపిస్తుంది. ఇది జీవిని కర్మల పట్ల ఆసక్తితో, వాటి ఫలాల పట్ల కోరికతో బంధిస్తుంది. (ఉదా: 'నేను ఇది చేయాలి, అది సాధించాలి' అనే తపన).
    - **తమో గుణం:** అజ్ఞానం, సోమరితనం, మత్తు, నిద్రను కలిగిస్తుంది. ఇది జీవిని బద్ధకంతో, అజ్ఞానంతో, నిర్లక్ష్యంతో బంధిస్తుంది. (ఉదా: 'నాకేమీ తెలియదు, నిద్రపోవడం మంచిది' అనే స్థితి).
- **పరమార్థం:** అద్వైతంలో, **బ్రహ్మమే సత్యం, జగత్తు మిథ్య**. ఈ జగత్తు, దానిలోని సమస్త గుణాలు **మాయాజనితమైనవి**. జీవాత్మ అజ్ఞానం వల్ల తనను తాను ఈ గుణాలతో, శరీరంతో, మనస్సుతో తాదాత్మ్యం చేసుకుంటుంది. దీనివల్ల జీవి కర్మలు చేసి, వాటి ఫలాలను అనుభవించి, సంసార చక్రంలో తిరుగుతూ ఉంటుంది. గుణాల నుండి విడిపోవడమే మోక్షం.

2. గుణముల పనితీరు మరియు ప్రభావాలు:

శ్రీకృష్ణుడు ఈ గుణాలు వ్యక్తి యొక్క ప్రవర్తనను, జ్ఞానాన్ని, మరియు కర్మలను ఎలా ప్రభావితం చేస్తాయో వివరిస్తాడు:

- **జాగృతి, కర్మ, అజ్ఞానం:** సత్వ గుణం పెరిగినప్పుడు జ్ఞానం, ప్రకాశం పెరుగుతాయి. రజో గుణం పెరిగినప్పుడు కోరికలు, కర్మలు, చంచలత్వం పెరుగుతాయి. తమో గుణం పెరిగినప్పుడు అజ్ఞానం, సోమరితనం, భ్రమ పెరుగుతాయి.
- **మరణానంతర గతి:** సత్వ గుణం అధికంగా ఉన్నవాడు మరణానంతరం ఊర్ధ్వ లోకాలకు, రజో గుణం కలవాడు భూలోకానికి, తమో గుణం కలవాడు నిమ్న లోకాలకు వెళ్తారని చెబుతాడు.
- **పరమార్థం:** ఇది **కర్మ సిద్ధాంతాన్ని, పునర్జన్మ సిద్ధాంతాన్ని** అద్వైతపరంగా వివరిస్తుంది. గుణాల ప్రభావం వల్లనే జీవి కర్మలు చేసి, వాటి ఫలాలను అనుభవిస్తూ, వివిధ లోకాలలో జన్మిస్తూ ఉంటుంది. ఈ సంసార చక్రం నుండి విముక్తి పొందాలంటే, ఈ గుణాలకు అతీతమైన ఆత్మను తెలుసుకోవాలి.

3. గుణాతీత స్థితి - మోక్ష మార్గం:

ఈ అధ్యాయం యొక్క అత్యంత ముఖ్యమైన భాగం **గుణాతీత స్థితిని** పొందడం ఎలాగో వివరించడం.

- **సాక్షి భావం:** ఎవరైతే గుణాలనే కర్తలుగా చూస్తూ, తాను నిష్క్రియమైన సాక్షిని అని తెలుసుకుంటారో, వారు గుణాలకు అతీతులవుతారు.
- **లక్షణాలు:** గుణాతీతుడైన వ్యక్తికి ప్రకాశం, కర్మ, మోహం (అజ్ఞానం) పట్ల ద్వేషం ఉండదు, అవి లేనందుకు సంతోషపడడు. అతడు తటస్థంగా ఉంటాడు. సుఖ దుఃఖాలు, మట్టి-రాయి-బంగారం, ప్రియమైనవి-అప్రియమైనవి, ప్రశంస-నిందలు, మానం-అవమానం, మిత్ర-శత్రువులు, సకల ప్రయత్నాల త్యాగం - ఇలాంటి ద్వంద్వాలకు అతీతంగా, సమత్వంతో ఉంటాడు.
- **అచల భక్తి:** ఇలాంటి గుణాతీత స్థితిని **అనన్యమైన (కేవలం తనను మాత్రమే లక్ష్యంగా చేసుకున్న) భక్తియోగం** ద్వారా పొందవచ్చునని కృష్ణుడు అంటాడు.
- **పరమార్థం:** అద్వైతంలో, **ఆత్మ స్వతహాగా నిర్గుణం, నిష్క్రియం, నిశ్చలం.** గుణాలు ప్రకృతివి, ఆత్మకు సంబంధించినవి కావు. జీవాత్మ తనను తాను ఈ గుణాలతో, వాటి పరిణామాలతో (శరీరం, మనస్సు, సుఖదుఃఖాలు) తాదాత్మ్యం చేసుకున్నందువల్లే బంధంలో ఉంటుంది. **గుణాలకు తాను సాక్షి మాత్రమే, కర్త కాదు** అని తెలుసుకోవడమే గుణాతీత స్థితి. ఈ జ్ఞానం ద్వారా, జీవి గుణాల నుండి విముక్తి పొంది, తన నిజ స్వరూపమైన నిర్గుణ బ్రహ్మంలో స్థిరపడతాడు. ఈ స్థితియే **జీవన్ముక్తి**, ఇక్కడ జీవాత్మ జీవిస్తూనే మోక్షాన్ని పొందుతాడు.

భక్తియోగం అనేది ఈ జ్ఞానాన్ని పొందడానికి, గుణాతీత స్థితిని సాధించడానికి ఒక బలమైన మార్గం, ఎందుకంటే అది అహంకారాన్ని తగ్గిస్తుంది, మనస్సును శుద్ధి చేస్తుంది.

4. బ్రహ్మ ఐక్యత:

గుణాతీతుడు పొందే అంతిమ స్థితిని కృష్ణుడు వివరిస్తాడు.

- **బ్రహ్మ భూయాయ కల్పతే:** ఎవరైతే ఈ గుణాలకు అతీతులు అవుతారో, వారు **బ్రహ్మాన్ని పొందుతారు**, అనగా బ్రహ్మంతో ఏకం అవుతారు.
- **పరమాత్మనే అమృతం, శాశ్వత ధర్మం, ఏకైక సుఖం:** కృష్ణుడు తాను అమృతానికి, శాశ్వత ధర్మానికి, ఏకైక సుఖానికి నిలయం అని అంటాడు.
- **పరమార్థం:** అద్వైతంలో, **గుణాలకు అతీతమైన ఆత్మే పరబ్రహ్మం.** జీవి గుణాల బంధాల నుండి విముక్తి పొందినప్పుడు, అది తన నిజ స్వరూపమైన బ్రహ్మంతో ఏకం అవుతుంది. ఇది **మోక్షం**, పునర్జన్మ రహిత స్థితి. గుణాలకు అతీతంగా ఉండడమే నిజమైన స్వేచ్ఛ, శాశ్వతమైన అచలానందం, మరియు అమరత్వం.

<u>ముగింపు</u>

భగవద్గీత 14వ అధ్యాయం, అద్వైత దృష్టికోణం నుండి, **ప్రకృతి యొక్క త్రిగుణాలు (సత్వం, రజస్సు, తమస్సు) జీవిని ఎలా బంధిస్తాయో, మరియు వాటిని ఎలా అధిగమించాలో** వివరంగా బోధిస్తుంది. **తాను ఈ గుణాల కర్తను కాదని, వాటికి అతీతమైన, నిష్క్రియమైన, నిశ్చలమైన ఆత్మను** అని తెలుసుకోవడమే మోక్ష మార్గం. **గుణాతీత స్థితి** ద్వారా, జీవి ద్వంద్వాలకు అతీతుడై, శాంతిని పొంది, తన నిజ స్వరూపమైన **నిర్గుణ బ్రహ్మంతో ఏకం అవుతాడు.** ఈ అధ్యాయం **ఆత్మ యొక్క స్వచ్ఛమైన నిర్గుణత్వాన్ని**, మరియు **గుణాలను అధిగమించడం ద్వారా లభించే శాశ్వత అచలానందాన్ని, మోక్షం** యొక్క పరమార్థాన్ని విశదపరుస్తుంది.

15. పురుషోత్తమ ప్రాప్తి యోగం

ఈ అధ్యాయం **సంసార వృక్షాన్ని**, **క్షర పురుషుడు (నాశనమయ్యేది)**, **అక్షర పురుషుడు (నాశనం లేనిది)**, మరియు ఈ రెండింటికీ అతీతుడైన **పురుషోత్తముడు (పరమాత్మ)** ల గురించి వివరిస్తుంది.

అద్వైతపరంగా, ఇది **మాయాజనితమైన జగత్తు యొక్క అశాశ్వతత్వాన్ని**, **ఆత్మ యొక్క నిత్యత్వాన్ని**, **మరియు పరబ్రహ్మంతో జీవుని ఐక్యతను** అత్యంత స్పష్టంగా విశదపరుస్తుంది.

భగవద్గీత 15వ అధ్యాయం: అద్వైత పరమార్థం

మునుపటి అధ్యాయాలలో శ్రీకృష్ణుడు ఆత్మజ్ఞానం, కర్మయోగం, భక్తియోగం, ధ్యానయోగం మరియు త్రిగుణాల స్వభావం గురించి బోధించాడు. ఇప్పుడు, 15వ అధ్యాయంలో, ఈ సమస్త ఉపదేశాల యొక్క సారాంశాన్ని, అనగా '**పురుషోత్తమ తత్వాన్ని**', వివరిస్తాడు. ఇది అద్వైత వేదాంతంలోని అత్యంత ముఖ్యమైన అధ్యాయాలలో ఒకటిగా పరిగణించబడుతుంది, ఎందుకంటే ఇది **సంసారాన్ని అధిగమించి, ఆత్మ మరియు బ్రహ్మం యొక్క ఐక్యతను** ఎలా గ్రహించాలో స్పష్టంగా చూపుతుంది.

1. సంసార వృక్షం - అశాశ్వతమైన జగత్తు:

శ్రీకృష్ణుడు సంసారాన్ని ఊర్ధ్వమూలం (పైన వేళ్ళు కలది), అధశ్శాఖం (కింద కొమ్మలు కలది) అయిన **అశ్వత్థ వృక్షంతో** పోలుస్తాడు. దీని ఆకులు వేద మంత్రాలు. ఇది నిరంతరం పెరుగుతూనే ఉంటుంది, దీని రూపాన్ని ఇక్కడ ఎవరూ తెలుసుకోలేరు. దీనికి ఆది, అంతం, ఆధారం లేవు.

- **పరమార్థం:** అద్వైతంలో, ఈ సంసార వృక్షం **మాయాజనితమైన జగత్తుకు ప్రతీక**.
    - **ఊర్ధ్వమూలం:** దీని వేళ్ళు పైన, అంటే **పరబ్రహ్మంలో** ఉన్నాయి. సృష్టికి మూలం బ్రహ్మమే.
    - **అధశ్శాఖం:** దీని కొమ్మలు కింద, అంటే ప్రాపంచిక విషయాలైన ఇంద్రియాలు, మనస్సు, బుద్ధి, కోరికలు, కర్మలు, వాటి ఫలాలు మొదలైనవి.
    - **అశ్వత్థం (రేపటికి ఉండనిది):** ఈ వృక్షం అశ్వత్థం అంటే, అది శాశ్వతం కాదు, నిరంతరం మార్పు చెందుతుంది, క్షణభంగురం. ఈ జగత్తు కూడా అశాశ్వతం, అది నిరంతరం మారుతూ ఉంటుంది, మిథ్య.
    - **అనాది, అంతం లేనిది:** అనాదిగా ఉన్న అజ్ఞానం వల్ల ఈ సంసార చక్రం నిరంతరం కొనసాగుతుంది. ఈ సంసార వృక్షాన్ని **అనాసక్తి అనే బలమైన ఆయుధంతో (విరాగంతో)** ఛేదించాలని కృష్ణుడు బోధిస్తాడు. దీని అర్థం, ప్రాపంచిక విషయాలపై ఉన్న మమకారాన్ని, కోరికలను వదిలివేయడం. ఇది అద్వైత జ్ఞానానికి తొలి మెట్టు.

2. క్షర పురుషుడు, అక్షర పురుషుడు మరియు పురుషోత్తముడు:

ఈ అధ్యాయం జీవులను మూడు రకాలుగా విభజిస్తుంది, ఇది అద్వైత తత్వానికి అత్యంత కీలకమైన భాగం.

- **క్షర పురుషుడు (The Perishable Being):** సమస్త జీవులు, వారి శరీరాలు, మనస్సులు, ఇంద్రియాలు, మరియు అవి ఉన్న లోకాలన్నీ **క్షర పురుషుడు**. ఇది నశించిపోయేది, మార్పు చెందేది, జనన మరణ చక్రంలో చిక్కుకున్నది. ఇది ప్రకృతి గుణాలచే ప్రభావితమవుతుంది.
- **అక్షర పురుషుడు (The Imperishable Being):** ఇది కూటస్థుడు, అనగా మార్పు చెందనివాడు, నాశనం లేనివాడు. జీవుల శరీరాలు నశించినప్పటికీ, వారిలో ఉండే **ఆత్మ** నాశనం కాకుండా అక్షరంగా ఉంటుంది. ఇది ప్రకృతి గుణాలకు అతీతం, కానీ మాయా ప్రభావం వల్ల బంధంలో ఉన్నట్లు కనిపిస్తుంది.
- **పురుషోత్తముడు (The Supreme Being):** ఈ క్షర పురుషుడికి, అక్షర పురుషుడికి అతీతుడైన, వేరైన, అత్యున్నతుడైన వాడు **పురుషోత్తముడు**. ఈయనే **పరమాత్మ, పరబ్రహ్మం.** ఆయన క్షర, అక్షరాలకు ఆధారం, కానీ వాటికి అతీతుడు. సృష్టి, స్థితి, లయాలకు మూలకారణం ఈయనే.
- **పరమార్థం:** అద్వైతంలో, **క్షర పురుషుడు అనేది అనాత్మ (శరీర-మనస్సు-ఇంద్రియ సముదాయం), అది మిథ్య. అక్షర పురుషుడు జీవాత్మ లేదా ఆత్మ**, అది బ్రహ్మం యొక్క ప్రతిబింబం, స్వతహాగా నిత్యం. **పురుషోత్తముడు అనేది నిర్గుణ, నిరాకార పరబ్రహ్మమే**. అద్వైత పరంగా, **ఈ అక్షర పురుషుడు (జీవాత్మ) మరియు పురుషోత్తముడు (పరమాత్మ) ఒక్కటే**, వాటి మధ్య భేదం లేదు. జీవి అజ్ఞానం వల్ల తనను తాను క్షర పురుషుడిగా భావిస్తుంది. జ్ఞానం ద్వారా తాను అక్షర పురుషుడిని అని, ఆ అక్షర పురుషుడే పురుషోత్తముడని తెలుసుకోవడమే అద్వైత జ్ఞానం యొక్క సారాంశం.

3. ఆత్మజ్యోతి - సర్వత్రా వెలుగుతున్నది:

శ్రీకృష్ణుడు సూర్యుడు, చంద్రుడు, అగ్నిలో ఉన్న తేజస్సు, భూమిని ధరించే శక్తి, సమస్త జీవులలో ఉన్న ప్రాణశక్తి, జీర్ణశక్తి, మరియు జీవుల హృదయంలో ఉన్న ఆత్మ - ఈ అన్నీ తానేనని చెబుతాడు.

- **పరమార్థం:** ఇది **సర్వవ్యాపక బ్రహ్మమే సత్యం** అనే అద్వైత సిద్ధాంతాన్ని పునరుద్ఘాటిస్తుంది. ప్రపంచంలో కనిపించే ప్రతి తేజస్సు, ప్రతి శక్తి, ప్రతి చలనం అనేవి **అచల పరమాత్మ యొక్క**

వ్యక్తీకరణలే. ప్రతి జీవిలోని ఆత్మ (అక్షర పురుషుడు) కూడా ఆ పురుషోత్తముడి నుండి వేరు కాదని, **తానే ఆ సచ్చిదానంద స్వరూపం** అని తెలుసుకోవడమే జ్ఞానం.

4. జ్ఞాన ఫలం - మోక్షం:

ఈ పురుషోత్తమ తత్వాన్ని ఎవరు తెలుసుకుంటారో, వారు సర్వజ్ఞులై, సమస్త భేదాలను అధిగమించి, మోక్షాన్ని పొందుతారని కృష్ణుడు చెబుతాడు.

- **పరమార్థం:** అద్వైతంలో, ఈ **పురుషోత్తమ జ్ఞానమే అత్యున్నత జ్ఞానం.** ఈ జ్ఞానాన్ని పొందిన జీవికి, తాను ఈ శరీరానికీ, మనస్సుకూ, ప్రకృతి గుణాలకూ అతీతుడనని, తాను నిత్యమైన, అక్షరమైన, సర్వవ్యాపకమైన, నిరాకారమైన, అచలమైన **పరబ్రహ్మమేనని** అనుభూతి కలుగుతుంది. ఈ అనుభూతితో, జీవి అజ్ఞానం నుండి విముక్తి పొంది, సంసార బంధాలను ఛేదించి, **శాశ్వతమైన అచలానందాన్ని, మోక్షాన్ని (బ్రహ్మ నిర్వాణం)** పొందుతాడు. ఈ స్థితిలో పునర్జన్మ ఉండదు, ఎందుకంటే జీవుడు తన నిజ స్వరూపమైన బ్రహ్మంలో లీనమైపోతాడు.

ముగింపు

భగవద్గీత పదిహేనవ అధ్యాయం, అద్వైత దృష్టికోణం నుండి, **సంసార వృక్షం యొక్క అశాశ్వతత్వాన్ని, మరియు క్షర, అక్షర పురుషుల మధ్య ఉన్నతమైన పురుషోత్తమ తత్వాన్ని** అత్యంత స్పష్టంగా వివరిస్తుంది. ఇది **జీవాత్మ (అక్షర పురుషుడు) మరియు పరమాత్మ (పురుషోత్తముడు) మధ్య ఉన్న అభేదాన్ని** బోధించి, ఈ జ్ఞానం ద్వారా జీవి తనను తాను ఈ శరీరం కాదని, ప్రకృతి గుణాలకు అతీతుడినని, నిత్యమైన ఆత్మ అని తెలుసుకుంటాడు. ఈ **పురుషోత్తమ జ్ఞానం** ద్వారా, జీవి సంసార బంధాల నుండి విముక్తి పొంది, **తానే ఆ పరబ్రహ్మం** అనే అనుభూతిని పొంది, **శాశ్వతమైన మోక్షాన్ని** పొందుతాడని ఈ అధ్యాయం యొక్క పరమార్థం. ఈ అధ్యాయం గీత యొక్క సారాంశంగా, **ఆత్మజ్ఞానాన్ని** అత్యంత సరళమైన రీతిలో బోధిస్తుంది.

16. దైవాసుర సంపద్విభాగ యోగం

ఈ అధ్యాయం **మానవులలో ఉండే దైవీ (దైవిక) మరియు ఆసురీ (రాక్షస) గుణాలను, వాటి లక్షణాలను, పరిణామాలను** వివరిస్తుంది. అద్వైతపరంగా, ఇది **అజ్ఞానం వల్ల కలిగే బంధాన్ని**, మరియు **జ్ఞానం ద్వారా**

ఈ గుణాలకు అతీతుడై, తన నిజ స్వరూపమైన ఆత్మను తెలుసుకోవడం ద్వారా మోక్షాన్ని ఎలా పొందవచ్చో నొక్కి చెబుతుంది.

<u>భగవద్గీత 16వ అధ్యాయం: అద్వైత పరమార్థం</u>

మునుపటి అధ్యాయాలలో శ్రీకృష్ణుడు ఆత్మజ్ఞానం, నిష్కామ కర్మ, భక్తి, ధ్యానం, త్రిగుణాల స్వభావం, మరియు పురుషోత్తమ తత్త్వం గురించి బోధించాడు. ఇప్పుడు, పదహారవ అధ్యాయంలో, జ్ఞాన మార్గంలో జీవికి ఎదురయ్యే **అంతర్గత అడ్డంకులను (ఆసురీ గుణాలు)**, మరియు వాటిని అధిగమించి **జ్ఞానానికి అనుకూలమైన గుణాలను (దైవీ సంపద)** ఎలా పెంపొందించుకోవాలో వివరిస్తాడు. ఇది అద్వైత సాధనకు **మానసిక ప్రక్షాళన మరియు ఆధ్యాత్మిక అన్వేషణకు** అవసరమైన నేపథ్యాన్ని అందిస్తుంది.

1. దైవీ సంపద - జ్ఞానానికి మార్గం:

శ్రీకృష్ణుడు దైవీ సంపదకు చెందిన ఇరవై ఆరు లక్షణాలను వివరిస్తాడు. ఇవి జ్ఞానోదయానికి, మోక్షానికి అనుకూలమైనవి.

- **లక్షణాలు:** అభయం (భయం లేకపోవడం), సత్త్వ సంశుద్ధి (మనస్సు యొక్క స్వచ్ఛత), జ్ఞాన యోగ వ్యవస్థితి (జ్ఞానం మరియు యోగంలో స్థిరత్వం), దానం, దమం (ఇంద్రియ నిగ్రహం), యజ్ఞం, స్వాధ్యాయం (వేదాధ్యయనం), తపస్సు, ఆర్జవం (నిజాయితీ), అహింస, సత్యం, అక్రోధం (కోపం లేకపోవడం), త్యాగం, శాంతి, అపైశునం (కొండెలు చెప్పకపోవడం), దయ, అలోలుప్త్వం (దురాశ లేకపోవడం), మార్దవం (మృదుత్వం), హ్రీ (లజ్జ), అచాపలం (చపలత్వం లేకపోవడం), తేజస్సు, క్షమ, ధృతి (ధైర్యం), శౌచం (శుభ్రత), అద్రోహం (శత్రుభావం లేకపోవడం), నాతిమానిత (గర్వం లేకపోవడం).
- **పరమార్థం:** అద్వైతంలో, **ఈ దైవీ సంపదలు చిత్తశుద్ధికి, మనస్సును జ్ఞానానికి సిద్ధం చేయడానికి అత్యవసరం.** ఆత్మజ్ఞానం పొందాలంటే మనస్సు నిర్మలంగా, అహంకారం లేకుండా, రాగద్వేషాలకు అతీతంగా ఉండాలి. ఈ గుణాలను అలవర్చుకోవడం ద్వారా జీవి తన అజ్ఞానాన్ని, మలినాలను తొలగించుకుని, తన నిజ స్వరూపమైన ఆత్మను దర్శించడానికి అర్హుడవుతాడు. ఈ లక్షణాలు వ్యక్తిని ఆధ్యాత్మికంగా ఉన్నతంగా తీర్చిదిద్ది, మోక్ష మార్గంలో పురోగమించడానికి సహాయపడతాయి.

2. ఆసురీ సంపద - అజ్ఞాన బంధం:

శ్రీకృష్ణుడు ఆసురీ సంపదకు చెందిన లక్షణాలను వివరిస్తాడు. ఇవి బంధానికి, పతనానికి కారణం.

- **లక్షణాలు:** దంభం (నటించడం), దర్పం (గర్వం), అభిమానం (అహంకారం), క్రోధం, పారుష్యం (కాఠిన్యం), అజ్ఞానం. వీరు శుచి (పరిశుభ్రత) ఉండదు, ఆచారం ఉండదు, సత్యం తెలియదు. వీరు లోకం అసత్యమని, ఆధారం లేదని, ఈశ్వరుడు లేడని, కేవలం కామం నుండే పుట్టిందని భావిస్తారు.
- **జీవన విధానం:** వీరు తీరని కోరికలతో నిండి ఉంటారు, అహంకారం, దర్పం, మదం కలిగి ఉంటారు. అసత్యమైన నిర్ణయాలతో అపవిత్రంగా ఉంటారు. ఎప్పుడూ ఆందోళనలతో, మరణ పర్యంతం తీరని కోరికలతో ఉంటారు. కామ భోగాలను పొందడమే జీవిత పరమార్థంగా భావిస్తారు. శత్రువులను సంహరించి, సంపదను కూడబెట్టడమే వారి లక్ష్యం. అసూయ, క్రోధం, అహంకారంతో నిండి, ఇతరులను ద్వేషిస్తూ ఉంటారు.
- **పరిణామాలు:** ఇలాంటి వారు అపవిత్రమైన, రాక్షస జన్మలలో పడతారు. నరకానికి దారితీసే కామం, క్రోధం, లోభం అనే మూడు ద్వారాలను వీరు అనుసరిస్తారు.
- **పరమార్థం:** అద్వైతంలో, **ఆసురీ గుణాలు అజ్ఞానం యొక్క పరిణామాలు**. జీవి తనను తాను శరీరం, మనస్సు, అహంకారంగా భావించుకోవడం వల్లనే ఈ దుష్ట గుణాలు ప్రబలుతాయి. ఈ గుణాలు జీవిని సంసార బంధంలో మరింతగా చిక్కుకునేలా చేస్తాయి, ఎందుకంటే అవి **ఆత్మజ్ఞానానికి, వైరాగ్యానికి విరుద్ధమైనవి**. కామం, క్రోధం, లోభం వంటివి ఆత్మను కప్పివేసి, జీవిని సత్యం నుండి దూరం చేస్తాయి. నరకం అంటే భౌతికమైన ప్రదేశం కాదు, **అజ్ఞానం వల్ల కలిగే తీరని దుఃఖం, అశాంతి, మరియు సంసార చక్రంలో నిరంతర జనన మరణాలు**.

3. దైవీ సంపద - మోక్షం; ఆసురీ సంపద - బంధం:

శ్రీకృష్ణుడు దైవీ సంపద విముక్తికి దారితీస్తుందని, ఆసురీ సంపద బంధానికి దారితీస్తుందని స్పష్టంగా చెబుతాడు.

- **మోక్ష మార్గం:** దైవీ సంపదతో కూడినవాడు **జ్ఞాన మార్గంలో పురోగమించి, మోక్షాన్ని** పొందుతాడు.
- **బంధ మార్గం:** ఆసురీ సంపదతో కూడినవాడు అజ్ఞానంలో కూరుకుపోయి, **సంసార చక్రంలోనే తిరుగుతూ, అనేక దుఃఖాలను** అనుభవిస్తాడు.

- **పరమార్థం:** అద్వైతంలో, **బంధం అనేది అజ్ఞానం వల్ల కలిగేది**, మరియు **మోక్షం అనేది జ్ఞానం ద్వారానే లభిస్తుంది.** దైవీ సంపదలు జ్ఞానానికి అనుకూలమైన అంతరంగ స్థితిని కలిగిస్తాయి. ఆసురీ గుణాలు జ్ఞానానికి అడ్డంకులు. ఈ అధ్యాయం జీవికి తన గుణాలను తెలుసుకుని, దైవీ గుణాలను పెంపొందించుకుని, ఆసురీ గుణాలను వదిలివేయాలని ప్రబోధిస్తుంది. ఇది జ్ఞాన మార్గంలో ఆచరణాత్మకమైన మార్గదర్శనం.

4. శాస్త్రం - మార్గదర్శనం:

చివరగా, కృష్ణుడు శాస్త్రాన్ని ఆశ్రయించమని, దాని ఆదేశాలను పాటించమని బోధిస్తాడు.

- **శాస్త్ర ప్రమాణం:** ఏది చేయాలి, ఏది చేయకూడదు అనే విషయంలో శాస్త్రం ప్రమాణం.
- **పరమార్థం:** అద్వైతంలో, **శాస్త్రం (వేదాంతం, ఉపనిషత్తులు) జ్ఞానాన్ని పొందేందుకు మార్గదర్శకం.** అది పరమాత్మ తత్వాన్ని, మోక్ష మార్గాన్ని వివరిస్తుంది. కేవలం శాస్త్రజ్ఞానం మాత్రమే సరిపోదు, దానిని ఆచరించాలి. శాస్త్రం ద్వారా జ్ఞానం పొంది, దైవీ సంపదలను పెంపొందించుకుని, ఆసురీ గుణాలను వదిలివేయడం ద్వారానే జీవి తన నిజ స్వరూపమైన బ్రహ్మాన్ని తెలుసుకుని, మోక్షాన్ని పొందుతాడు.

ముగింపు

భగవద్గీత పదహారవ అధ్యాయం, అద్వైత దృష్టికోణం నుండి, **మానవులలోని దైవీ మరియు ఆసురీ గుణాల మధ్య భేదాన్ని, వాటి పరిణామాలను** స్పష్టంగా వివరిస్తుంది. **దైవీ సంపదలు ఆత్మజ్ఞానానికి, మోక్షానికి అనుకూలమైనవని, ఆసురీ గుణాలు అజ్ఞాన బంధానికి కారణమని** ఈ అధ్యాయం బోధిస్తుంది. జీవి తన అంతరంగంలో ఈ గుణాలను గుర్తించి, **ఆసురీ గుణాలను త్యజించి, దైవీ గుణాలను పెంపొందించుకోవడం** ద్వారా చిత్తశుద్ధిని పొంది, జ్ఞానానికి అర్హుడవుతాడు. అంతిమంగా, ఈ జ్ఞానం ద్వారా జీవి తనను తాను ఈ గుణాలకు అతీతమైన, నిత్యమైన, నిర్గుణమైన, అచలమైన **ఆత్మ స్వరూపుడిగా** తెలుసుకుని, సంసార బంధాల నుండి విముక్తి పొంది, **శాశ్వతమైన మోక్షాన్ని** పొందుతాడని ఈ అధ్యాయం యొక్క పరమార్థం.

17. శ్రద్ధాత్రయ విభాగ యోగం

ఈ అధ్యాయం **మానవుల శ్రద్ధ (నమ్మకం, విశ్వాసం), ఆహారం, యజ్ఞం, తపస్సు మరియు దానం** అనే ఐదు అంశాలను **త్రిగుణాల (సత్వం, రజస్సు, తమస్సు) ప్రభావం** నుండి ఎలా ప్రభావితమవుతాయో వివరిస్తుంది. అద్వైతపరంగా, ఇది **గుణాలకు అతీతమైన జ్ఞానాన్ని** పొందడానికి, మరియు **అహంకారం లేకుండా, నిర్గుణ బ్రహ్మ భావనతో కర్మలు చేయడం ద్వారా మోక్షాన్ని** ఎలా సాధించవచ్చో నొక్కి చెబుతుంది.

భగవద్గీత పదిహేడవ అధ్యాయం: అద్వైత పరమార్థం

మునుపటి అధ్యాయాలలో శ్రీకృష్ణుడు దైవీ మరియు ఆసురీ గుణాలను, వాటి పరిణామాలను వివరించాడు. ఇప్పుడు, పదిహేడవ అధ్యాయంలో, **మానవుల శ్రద్ధ** గుణాలను బట్టి ఎలా మారుతుందో, మరియు ఈ గుణాలను ఆధారం చేసుకుని చేసే **ఆహారం, యజ్ఞం, తపస్సు, దానం** వంటి కర్మలు ఎలా వివిధ ఫలితాలను ఇస్తాయో వివరిస్తాడు. ఇది **ఆత్మజ్ఞానానికి మార్గమైన చిత్తశుద్ధిని** పెంపొందించుకోవడంలో ఈ గుణాల ప్రభావాన్ని విశదపరుస్తుంది.

1. త్రివిధ శ్రద్ధ - మనస్సు యొక్క ప్రతిబింబం:

అధ్యాయం ప్రారంభంలో, శాస్త్ర నియమాలను పాటించకుండా, శ్రద్ధతో పూజించేవారి స్థితి ఏమిటి అని అర్జునుడు ప్రశ్నిస్తాడు. దీనికి కృష్ణుడు **ప్రతి వ్యక్తి యొక్క శ్రద్ధ అతని స్వభావం (గుణాలు) ప్రకారం త్రివిధంగా ఉంటుందని** చెబుతాడు:

- **సాత్విక శ్రద్ధ:** దేవతలపై (సాత్వికమైన, జ్ఞానప్రదమైన శక్తులపై) ఉంటుంది. వీరు నిర్మలమైన, జ్ఞానంతో కూడిన మార్గాన్ని అనుసరిస్తారు.
- **రాజస శ్రద్ధ:** యక్షులు, రాక్షసులపై (సంపద, అధికారం, కోరికలు ఇచ్చే శక్తులపై) ఉంటుంది. వీరు కీర్తి, భోగాలు కోరుకుంటారు.
- **తామస శ్రద్ధ:** ప్రేతాలు, భూతాలపై (అజ్ఞానం, హింస, భయం కలిగించే వాటిపై) ఉంటుంది. వీరు అజ్ఞానంతో, మూఢ విశ్వాసాలతో కర్మలు చేస్తారు.
- **పరమార్థం:** అద్వైతంలో, **శ్రద్ధ అనేది మనస్సు యొక్క స్థితి, అది అజ్ఞానం వల్ల ఏర్పడిన గుణాలచే ప్రభావితమవుతుంది.** మనం దేనిపై శ్రద్ధ పెడతామో, అదే మన గమ్యాన్ని నిర్దేశిస్తుంది. మోక్షం పొందాలంటే, సాత్విక శ్రద్ధ అత్యవసరం. ఇది జ్ఞానానికి అనుకూలమైన అంతర్గత స్థితిని సూచిస్తుంది.

2. త్రివిధ ఆహారం, యజ్ఞం, తపస్సు, దానం:

శ్రద్ధ వలెనే, మానవులు చేసే కర్మలైన **ఆహారం, యజ్ఞం, తపస్సు, దానం** కూడా త్రిగుణాలచే ప్రభావితమై వివిధ ఫలితాలను ఇస్తాయని కృష్ణుడు వివరిస్తాడు:

- **ఆహారం:**
    - **సాత్విక ఆహారం:** ఆయుర్దాయం, సత్వం, బలం, ఆరోగ్యం, సుఖం, ప్రీతిని పెంచేది (ఉదా: మృదువైన, పోషకమైన, రసవంతమైనవి). ఇది మనస్సును ప్రశాంతంగా, జ్ఞానోదయానికి అనుకూలంగా చేస్తుంది.
    - **రాజస ఆహారం:** కారంగా, పుల్లగా, ఉప్పగా, వేడిగా, తీవ్రంగా, దాహం కలిగించేది (ఉదా: రుచి కోసం అధికంగా మసాలాలు వాడినవి). ఇది దుఃఖాన్ని, రోగాలను, చింతను కలిగిస్తుంది.
    - **తామస ఆహారం:** వండి చల్లారినవి, రుచి లేనివి, దుర్గంధం కలిగినవి, పాతవి, మిగిలిపోయినవి, అపరిశుభ్రమైనవి. ఇది బద్ధకాన్ని, అజ్ఞానాన్ని, రోగాలను కలిగిస్తుంది.
- **యజ్ఞం:**
    - **సాత్విక యజ్ఞం:** ఫలాపేక్ష లేకుండా, ధర్మం అనుసరించి, కర్తవ్యం అని భావించి చేసేది.
    - **రాజస యజ్ఞం:** దంభంతో, ఫలాపేక్షతో చేసేది.
    - **తామస యజ్ఞం:** శాస్త్ర నియమాలు లేకుండా, మంత్రాలు, భక్తి, ఆహారం లేకుండా చేసేది.
- **తపస్సు (శారీరక, వాచిక, మానసిక):**
    - **సాత్విక తపస్సు:** దేవ, ద్విజ, గురు, ప్రాజ్ఞ పూజ, శౌచం, ఆర్జవం, బ్రహ్మచర్యం, అహింస (శారీరక); అనద్వేగకర వాక్కు, సత్యం, ప్రియం, హితం అయిన వాక్కు, స్వాధ్యాయం (వాచిక); మనస్సుకు ప్రశాంతత, సౌమ్యత్వం, మౌనం, ఆత్మనిగ్రహం, భావ శుద్ధి (మానసిక).
    - **రాజస తపస్సు:** సత్కార, మాన, పూజల కోసం, దంభంతో చేసేది.
    - **తామస తపస్సు:** మూఢ గ్రహంతో, పీడనతో, ఇతరులను నాశనం చేయాలనే ఉద్దేశ్యంతో చేసేది.
- **దానం:**

- **సాత్విక దానం:** ప్రతిఫలం ఆశించకుండా, ధర్మం అనుసరించి, తగిన వ్యక్తికి, తగిన సమయంలో, తగిన ప్రదేశంలో ఇచ్చేది.
- **రాజస దానం:** ప్రతిఫలం ఆశించి, లేదా బలవంతంగా, లేదా బాధపడుతూ ఇచ్చేది.
- **తామస దానం:** అపవిత్ర ప్రదేశంలో, తగని వ్యక్తికి, అనాదరంగా ఇచ్చేది.

- **పరమార్థం:** అద్వైతంలో, **మన కర్మలు (ఆహారం, యజ్ఞం, తపస్సు, దానం) మన అంతరంగ స్థితి (గుణాలు)ని ప్రతిబింబిస్తాయి, మరియు వాటిని మరింత పెంచుతాయి.** మోక్షానికి మార్గం అయిన జ్ఞానాన్ని పొందాలంటే, **సాత్విక గుణాలను పెంపొందించుకోవాలి.** సాత్విక కర్మలు మనస్సును శుద్ధి చేసి, అహంకారాన్ని తగ్గిస్తాయి, తద్వారా జ్ఞానోదయానికి అనుకూలమైన వాతావరణాన్ని సృష్టిస్తాయి. రాజస, తామస కర్మలు మనస్సును అశాంతిగా చేసి, అజ్ఞానంలో కూరుకుపోయేలా చేస్తాయి.

3. ఓం తత్ సత్ - బ్రహ్మ భావనతో కర్మలు:

ఈ అధ్యాయం చివరలో శ్రీకృష్ణుడు **'ఓం తత్ సత్'** అనే బ్రహ్మ నిర్దేశాన్ని వివరిస్తాడు:

- **'ఓం'**: ఇది బ్రహ్మానికి ప్రతీక. వేదాలు, యజ్ఞాలు, తపస్సులు, దానాలు అన్నీ దీని నుండే ప్రారంభమవుతాయి.
- **'తత్'**: అది. ఫలాపేక్ష లేకుండా కర్మలను చేసేటప్పుడు 'తత్' అని ఉచ్చరిస్తారు. ఇది **పరబ్రహ్మం** అని సూచిస్తుంది.
- **'సత్'**: సత్యం, మంచి, ఉనికి. మంచి కర్మలకు, లేదా పరమాత్మకు అర్పణగా చేసే కర్మలకు 'సత్' అని ఉచ్చరిస్తారు. 'సత్' అంటే నిత్యమైన, శాశ్వతమైన పరమాత్మ.
- **అసత్ కర్మలు:** శ్రద్ధ లేకుండా, దానాలు, యజ్ఞాలు, తపస్సులు ఏవి చేసినా అవి 'అసత్' అవుతాయి. అవి ఈ లోకంలో గానీ, పరలోకంలో గానీ ఫలాన్ని ఇవ్వవు.
- **పరమార్థం:** అద్వైతంలో, **'ఓం తత్ సత్' అనేది పరబ్రహ్మాన్ని, దాని లక్షణాలను సూచిస్తుంది.** ఏదైనా కర్మను చేసేటప్పుడు ఈ భావనను కలిగి ఉండటం అంటే, **ఆ కర్మను అహంకారం లేకుండా, ఫలాపేక్ష లేకుండా, ఆ పరబ్రహ్మానికి అర్పణగా చేయడం.** ఈ విధంగా కర్మలు చేయడం ద్వారా, అవి బంధాన్ని కలిగించవు, కానీ చిత్తశుద్ధిని కలిగిస్తాయి. శ్రద్ధ, ఆచరణ అనేవి శుద్ధంగా ఉన్నప్పుడే అవి ఆధ్యాత్మిక ఫలాన్ని ఇస్తాయి. ఇది **కర్మలను జ్ఞానయోగంగా మార్చడానికి** ఒక

మార్గం. **తాను కర్తను కాదని, పరమాత్మయే కర్త** అనే భావనతో కర్మలు చేయడం ద్వారా, జీవి గుణాలకు అతీతుడై, బ్రహ్మంలో స్థిరపడతాడు.

ముగింపు

భగవద్గీత పదిహేడవ అధ్యాయం, అద్వైత దృష్టికోణం నుండి, **మానవుల శ్రద్ధ, మరియు వారు చేసే కర్మలు (ఆహారం, యజ్ఞం, తపస్సు, దానం) త్రిగుణాలచే ఎలా ప్రభావితమవుతాయో** వివరంగా వివరిస్తుంది. **మోక్షం పొందాలంటే, జీవి సాత్విక గుణాలను పెంపొందించుకోవాలని, మరియు 'ఓం తత్ సత్' అనే బ్రహ్మ భావనతో, అహంకారం లేకుండా, ఫలాపేక్ష లేకుండా కర్మలు చేయాలని** ఈ అధ్యాయం బోధిస్తుంది. ఈ విధంగా కర్మలు చేయడం ద్వారా, జీవి **చిత్తశుద్ధిని పొంది, గుణాలకు అతీతుడై, తన నిజ స్వరూపమైన నిర్గుణ బ్రహ్మంతో ఏకం అవుతాడు.** ఈ అధ్యాయం **జ్ఞానానికి అనుకూలమైన అంతరంగ స్థితిని** పెంపొందించుకోవడంలో ఆచరణాత్మకమైన మార్గదర్శనాన్ని అందిస్తుంది, ఇది అంతిమంగా **మోక్షానికి** దారితీస్తుంది.

18. మోక్షసన్యాస యోగం

ఇది భగవద్గీతలోని చివరి అధ్యాయం, ఇది ముందు చెప్పిన అన్ని అధ్యాయాల సారాంశాన్ని, ముఖ్యంగా **జ్ఞానయోగం, కర్మయోగం, మరియు భక్తియోగం** లను ఏకం చేసి, **మోక్షాన్ని** ఎలా సాధించాలో వివరిస్తుంది. అద్వైతపరంగా, ఇది **కర్తృత్వ అహంకారాన్ని త్యజించడం ద్వారా బ్రహ్మానుభూతిని** పొందడాన్ని, మరియు **అదే అంతిమ స్వాతంత్ర్యం** అని నొక్కి చెబుతుంది.

భగవద్గీత పద్దెనిమిదవ అధ్యాయం: అద్వైత పరమార్థం

గీతలోని పదిహేడు అధ్యాయాలలో శ్రీకృష్ణుడు ఆత్మజ్ఞానం, నిష్కామ కర్మ, భక్తి, ధ్యానం, త్రిగుణాలు, విశ్వరూపం, క్షేత్ర-క్షేత్రజ్ఞ వివేకం వంటి అనేక విషయాలను బోధించాడు. ఇప్పుడు, పద్దెనిమిదవ అధ్యాయంలో, ఈ సమస్త ఉపదేశాలను **'మోక్షసన్యాసం'** అనే ఒకే సిద్ధాంతంలో సమన్వయం చేస్తాడు. ఇది గీత యొక్క **చివరి సందేశం మరియు సారాంశం**, ఇది **అద్వైత వేదాంతం** యొక్క అంతిమ లక్ష్యమైన మోక్ష మార్గాన్ని సుస్పష్టం చేస్తుంది.

1. సన్యాసం మరియు త్యాగం - కర్తృత్వ అహంకార త్యాగం:

అధ్యాయం ప్రారంభంలో, అర్జునుడు **సన్యాసం** (కర్మలను పూర్తిగా వదిలేయడం) మరియు **త్యాగం** (కర్మ ఫలాలను వదిలేయడం) మధ్య ఉన్న భేదాన్ని గురించి ప్రశ్నిస్తాడు. శ్రీకృష్ణుడు దీనికి సమాధానం ఇస్తాడు:

- **సన్యాసం:** ఇది కామ్య కర్మలను (ఫలాపేక్షతో చేసే కర్మలు) వదిలివేయడం.
- **త్యాగం:** ఇది అన్ని కర్మల ఫలాలను త్యజించడం. కృష్ణుడు **త్యాగాన్నే (కర్మఫల త్యాగాన్ని) ఉత్తమమైనదిగా** భావిస్తాడు. ఎందుకంటే కర్మలను పూర్తిగా వదిలివేయడం శరీరధారికి సాధ్యం కాదు.
- **త్రివిధ త్యాగం:** త్యాగం కూడా సాత్విక, రాజస, తామస భేదాలతో ఉంటుంది.
    - **సాత్విక త్యాగం:** కర్తవ్యం అని భావించి, సంగం (మమకారం), ఫలం త్యజించి చేసే కర్మ. ఇది ఉత్తమం.
    - **రాజస త్యాగం:** శ్రమపడుతుందని లేదా భయంతో కర్మలను చేయడాన్ని వదిలివేయడం.
    - **తామస త్యాగం:** మోహం వల్ల, తెలియకుండా కర్మలను చేయడాన్ని వదిలివేయడం.
- **పరమార్థం:** అద్వైతంలో, **నిజమైన సన్యాసం అంటే కర్మలను వదిలేయడం కాదు, కర్మలను చేసేటప్పుడు 'నేను చేస్తున్నాను' అనే అహంకారాన్ని, మరియు 'ఈ కర్మ వల్ల నాకు ఫలం కావాలి' అనే కోరికను త్యజించడం.** ఇది అహంకారాన్ని నాశనం చేస్తుంది. ఆత్మ స్వతహాగా నిష్క్రియమైనది కాబట్టి, దానికి కర్మల బంధం అంటదు. ఈ జ్ఞానంతో కూడిన త్యాగమే మోక్షానికి మార్గం.

2. త్రివిధ జ్ఞానం, కర్మ, కర్త, బుద్ధి, ధృతి, సుఖం - గుణాల ప్రభావం:

కృష్ణుడు త్రిగుణాలైన సత్వం, రజస్సు, తమస్సుల ఆధారంగా జ్ఞానం, కర్మ, కర్త, బుద్ధి, ధృతి (ధైర్యం), సుఖం ఎలా ప్రభావితమవుతాయో వివరిస్తాడు. ఇది 14వ అధ్యాయానికి కొనసాగింపు.

- **జ్ఞానం:**
    - **సాత్విక జ్ఞానం:** సమస్త జీవులలోనూ, వస్తువులలోనూ ఒకే **అవిభాజ్యమైన ఆత్మను** చూడటం. ఇది అద్వైత జ్ఞానం.
    - **రాజస జ్ఞానం:** ప్రతి జీవిలోనూ భిన్నమైన ఆత్మలను చూడటం.
    - **తామస జ్ఞానం:** ఏ కారణం లేకుండా, ఒకే అంశంలో పూర్తిగా కూరుకుపోయి, అసంపూర్ణమైన దానిని పరిపూర్ణంగా భావించడం.

- **కర్మ, కర్త, బుద్ధి, ధృతి, సుఖం:** ఇవన్నీ కూడా గుణాల ప్రభావానికి లోబడి ఉంటాయని వివరిస్తాడు. సాత్వికమైనవి మోక్షానికి దారి తీయగా, రాజస తామసమైనవి బంధానికి కారణమవుతాయి.
- **పరమార్థం:** అద్వైతంలో, **సాత్విక జ్ఞానం అనేది బ్రహ్మానుభూతికి దారితీస్తుంది. 'సర్వం బ్రహ్మమయం' (అంతా బ్రహ్మమే)** అనే భావనతో చూడటమే సాత్విక జ్ఞానం. మిగిలిన గుణాల ప్రభావం వల్ల కలిగే జ్ఞానం, కర్మలు అనేవి బంధానికి కారణమవుతాయి. ఈ జ్ఞానం ద్వారా జీవి తనను తాను గుణాలకు అతీతమైన ఆత్మగా తెలుసుకుంటాడు.

3. కర్మ సిద్ధాంతం - పంచ కారణాలు:

కర్మను జరిపే ఐదు కారణాలను కృష్ణుడు వివరిస్తాడు: **శరీరం (అధిష్ఠానం), కర్త (నేను చేస్తున్నాననే అహంకారం), వివిధ ఇంద్రియాలు, అనేక రకాల ప్రాణశక్తులు (చేష్టలు), మరియు దైవం (అదృష్టం/పరమాత్మ ప్రభావం).**

- **పరమార్థం:** ఇది **కర్తృత్వ అహంకారాన్ని తొలగించడంలో** సహాయపడుతుంది. కర్మ కేవలం తన వల్లే జరుగుతున్నదని భావించడం అజ్ఞానం. అనేక కారణాల సముదాయం వల్ల కర్మ జరుగుతుంది. **'నేను చేస్తున్నాను' అనే అహంకారాన్ని వదిలివేసి, తాను కేవలం ఒక సాధనం మాత్రమే** అని తెలుసుకున్నవాడు కర్మల బంధాల నుండి విముక్తి పొందుతాడు. ఈ జ్ఞానం **'అకర్తృత్వం'** అనే అద్వైత భావనకు పునాది.

4. బ్రహ్మభావ ప్రాప్తి మరియు మోక్షం:

ఈ అధ్యాయంలో అత్యంత ముఖ్యమైన బోధనలలో ఒకటి **బ్రహ్మభావ ప్రాప్తి** మరియు మోక్షం.

- **'బ్రహ్మభూతః ప్రసన్నాత్మా న శోచతి న కాంక్షతి।**
  సమః సర్వేషు భూతేషు మద్భక్తిం లభతే పరామ్॥':
  బ్రహ్మన్ని పొందినవాడు ప్రసన్నమైన మనస్సుతో ఉంటాడు. అతడు దేనికీ శోకించడు, దేనినీ కోరడు. అన్ని జీవుల పట్ల సమత్వంతో ఉంటాడు. అలాంటివాడు తన (పరమాత్మ) పట్ల అత్యున్నత భక్తిని పొందుతాడు.
- **పరమాత్మలో ఐక్యత:** ఆ అత్యున్నత భక్తి ద్వారా, అతడు తనను (పరమాత్మను) తెలుసుకుంటాడు, తద్వారా **వెంటనే తనలో లీనమవుతాడు.**

- **సర్వ ధర్మాన్ పరిత్యజ్య మామేకం శరణం వ్రజ:** ఇది గీత యొక్క **అంతిమ సందేశం.** "సమస్త ధర్మాలను (కర్తవ్యాలను) వదిలిపెట్టి, నన్ను (పరమాత్మను) మాత్రమే శరణు పొందు. నేను నిన్ను అన్ని పాపాల నుండి విముక్తుడిని చేస్తాను, భయపడకు."
- **పరమార్థం:** అద్వైతంలో, **'బ్రహ్మభూత స్థితి' అంటే జీవి తనను తాను బ్రహ్మంగా అనుభూతి చెందడం.** ఇది మోక్షం యొక్క స్థితి, ఇక్కడ జీవి సర్వ దుఃఖాల నుండి విముక్తి పొంది, శాశ్వతమైన అచలానందాన్ని పొందుతాడు. **శోకం, కోరికలు లేకపోవడం, సమత్వం** ఈ స్థితి యొక్క లక్షణాలు. 'సర్వ ధర్మాన్ పరిత్యజ్య మామేకం శరణం వ్రజ' అనేది అద్వైతపరంగా, **తాను చేసే అన్ని కర్మలలోని కర్తృత్వ అహంకారాన్ని, వాటి ఫలాశను వదిలివేసి, తన నిజ స్వరూపమైన పరమాత్మపైనే (ఆత్మపైనే) సంపూర్ణంగా ఆధారపడటం.** ఇది జ్ఞాన మార్గంలో శరణాగతిని, మరియు **అహంకారాన్ని పూర్తిగా త్యజించడాన్ని** సూచిస్తుంది. అప్పుడు పరమాత్మ (ఆత్మ) జీవిని అజ్ఞానం నుండి, దాని వల్ల కలిగే పాపాల నుండి విముక్తుడిని చేస్తుంది.

5. గీత యొక్క రహస్యం మరియు ఫలం:

శ్రీకృష్ణుడు ఈ అత్యంత రహస్యమైన జ్ఞానాన్ని ఎవరు వింటారో, బోధిస్తారో, వారు మోక్షాన్ని పొందుతారని చెబుతాడు.

- **పరమార్థం:** ఈ అధ్యాయం మొత్తం భగవద్గీత యొక్క సారాంశం, ఇది **ఆత్మజ్ఞానం ద్వారా మోక్షం** అనే అద్వైత సత్యాన్ని నొక్కి చెబుతుంది. ఈ జ్ఞానాన్ని వినడం, మననం చేయడం, నిదిధ్యాసన చేయడం ద్వారా జీవి తన అజ్ఞానాన్ని పూర్తిగా తొలగించుకుని, **తానే బ్రహ్మమని** అనుభవపూర్వకంగా తెలుసుకుంటాడు.

<u>ముగింపు</u>

భగవద్గీత పద్దెనిమిదవ అధ్యాయం, అద్వైత దృష్టికోణం నుండి, **కర్తృత్వ అహంకారాన్ని మరియు కర్మ ఫలాశను త్యజించడమే (నిజమైన త్యాగం)** మోక్షానికి మార్గం అని స్పష్టం చేస్తుంది. ఇది గుణాలకు అతీతమైన **సాత్విక జ్ఞానాన్ని** పెంపొందించుకోవాలని, మరియు **'తాను ఆత్మను, బ్రహ్మన్ని'** అనే భావనతో కర్మలు చేయాలని బోధిస్తుంది.

'సర్వ ధర్మాన్ పరిత్యజ్య మామేకం శరణం వ్రజ' అనే మహావాక్యం ద్వారా, జీవి తన అహంకారాన్ని, కర్మఫలాలను సంపూర్ణంగా పరమాత్మకు (తన ఆత్మకు) అర్పించడం ద్వారా, అన్ని బంధాల నుండి

విముక్తి పొంది, **బ్రహ్మానుభూతిని** పొందుతాడు. ఈ అధ్యాయం **జీవన్ముక్తి** స్థితిని, మరియు జ్ఞానం ద్వారా **శాశ్వతమైన అచలానందాన్ని, మోక్షాన్ని** ఎలా సాధించవచ్చో వివరిస్తూ గీతను ముగిస్తుంది. ఇది **'అహం బ్రహ్మాస్మి'** అనే అంతిమ సత్యాన్ని ఆచరణాత్మకంగా సాధించే మార్గాన్ని చూపుతుంది.

అద్వైత జ్ఞానానికి సంబంధించిన టాపిక్స్‌ను చదవడానికి ఈ లింకును క్లిక్ చేయండి https://www.darmam.com/advaitam/